

STORA UTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 12/1982-83 med
anledning av landskapsstyrelsens meddelande
till landstinget angående revision av lag-
stiftningen rörande Ålands självstyrelse.

Stora utskottet har i ärendet mottagit lagutskottets betänkande nr 20/1981-82. Utskottet har i ärendet hört lagutskottets tidigare ordförande, häradshövdingen Sune Carlsson, lagberedningschefen Christer Jansson, skattedirektören Jarl Hermansson och tidigare finanschefen Åke Bamberg.

Till grund för sitt arbete har utskottet lagt lagutskottets betänkande, som innefattar till större delen även betänkandet givet av den parlamentariska kommittén för revision av självstyrelselagen (AUS 1981:7). Kommitténs namn förkortas nedan med PRK.

På grund av ärendets omfattning har utskottet anlitat tre sekreterare, så att landstingssekreteraren Lars Ingmar Johansson och utskottssekreteraren Göran Lindholm anlitats för den allmänna delen och utvecklingsplaneraren Dag Boman för den ekonomiska delen. Beträffande utskriften har Dag Boman svarat för hushållningen och Göran Lindholm för den allmänna delen.

Allmän motivering.

Reformens principiella målsättning, lagtextens utformning och därtill hörande motiveringar har stora utskottet omfattat i enlighet med lagutskottets betänkande, om inte annat anges. Detaljmotiveringarna nedan berör därför endast lagrum där utskottet föreslagit avvikelser från lagutskottets lagtext eller velat komplettera dess motiveringar. Rent stilistiska ändringar i lagtexten har införts utan att det omnämns i detaljmotiveringen.

Med särskild tillfredsställelse har stora utskottet omfattat förslagen om olika garantier för bevarandet av Ålands autonomi i framtiden. Hit hör språkbestämmelserna i 1 § och 4 kapitlet, jordförvärvsbestämmelserna i 7 § samt de i 35 § intagna garantierna rörande ekonomin. Likaså stöder utskottet helt förslaget i 45 § angående utverkande av internationella garantier och den av lagutskottet anförda motiveringen därtill. Av betydelse som förstärkning av autonomin är även den föreslagna utvidgningen av landskapets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet, liksom också den vidgade rätten att delta i behandlingen av mellanfolkliga ärenden som berör landskapet.

I fråga om lagstiftningen innebär det betydande fördelar att - såsom lagutskottet föreslår - dela upp i två grupper de rättsområden där landskapet skulle tillerkännas behörighet. Den första gruppen omfattar s.a.s. primära behörighetsområden, vilka redan nu hör till landskapets kompetensområde eller kommer att överföras dit så snart den nya lagen träder i kraft. Till den andra gruppen hör de sekundära behörighetsområdena vilka enligt 57 § skulle överföras till landskapet först sedan landstinget lagstiftat därom. Härigenom kan övertagandet av nya lagstiftnings- och förvaltningsområden förberedas grundligt och ske i den takt som landstinget finner lämplig. Utskottet omfattar även förslaget i 58 § att vissa rättsområden skulle - när det på grund av samhällsutvecklingen anses vara motiverat - kunna med landstingets samtycke överföras från rikets till landskapets behörighetsområde genom i vanlig ordning stiftad lag. En viss motsvarighet härtill utgör överföringen av förvaltningsbehörighet genom överenskommelseförordning.

Principiellt viktigt är också förslaget att landstingets lagstiftningsbehörighet skall ha förträde framom rikets behörighet i händelse bestämmelse i 10 § skulle stå i strid med bestämmelse i 20 §. Utskottet har närmare berört denna regel i detaljmotiveringen under 20 §.

I fråga om lagstiftningsbehörighetens fördelning mellan landskapet och riket föreslår stora utskottet några få ändringar, av vilka endast följande två har större reell betydelse. Beträffande landstingets kompetens att lagstifta om straff och andra påföljder vid överträdelse av föreskrift som utfärdats i landskapslagstiftning har utskottet stannat för en skrivning (10 § 6 punkten) som närmare överensstämmer med PRK:s motsvarande punkt än med lagutskottets förslag. Till följd härav har även 20 § 4 punkten ändrats. I enlighet med de åländska arbetsmarknadsorganisationernas önskemål har arbetarskyddet överförs till rikets behörighet. Utskottet har övervägt att inom de skilda grupperna av rättsområden i 10 och 20 §§ ordna om punkterna i en mera logisk följd, men funnit det bäst att avstå därifrån för att underlätta jämförelser med lagutskottets betänkande.

I fråga om rättsskipningen har utskottet beträffande gränsdragningen mellan den förvaltningsrättsskipning som enligt 19 § skulle ankomma på landskapsstyrelsen och övrig rättsskipning av rättssäkerhetsskäl föreslagit en sådan ändring att landskapsstyrelsen skulle vara besväransinstans för samtliga beslut av landskapsstyrelsen underlydande myndighet, även när det gäller beslut som enligt överenskommelseförordning fattats med tillämpning av rikslag.

Beträffande lagstiftningen på detta område har utskottet omfattat lagutskottets förslag att rättsskipningen uttryckligen skulle nämnas som rikets behörighet. Härigenom framgår det att administrativa uppgifter i anslutning till rättsskipningen skulle ankomma på rikets myndigheter, såvida inte uppgifterna kan hänföras till den förvaltning som enligt 17 och 19 §§ skulle tillhöra landskapets kompetens.

Beträffande landskapets hushållning har utskottet omfattat principen att landskapet lika som de flesta andra självstyrelsesamfund bör ha rätt att självt bestämma vilka skatter det skall uppbära och för vilka ändamål inkomsterna skall användas. Denna princip, som inte kan förverkligas inom ramen för det nuvarande systemet, kommer i stor utsträckning till uttryck genom den nu föreslagna reformen. Landskapet skulle nämligen förfoga fritt över de statsskattemedel som härrör från Åland efter avdrag av kostnader för statens lokalförvaltning här. Inom PRK och lagutskottet har en majoritet ansett att landskapet borde ha möjlighet att överta all lagstiftning och förvaltning rörande sådana skatter som staten nu uppbär. Också i stora utskottet har en del medlemmar talat för en sådan lagreform. Andra åter har framfört starka betänkligheter mot den, vilka framförallt grundats på det faktum att landskapets näringsliv är så starkt integrerat med näringslivet i landet i övrigt. Reformen måste därför befaras medföra stora olägenheter, särskilt om landskapet inför egna skalor för de indirekta skatterna.

Stora utskottet har, efter det separata förhandlingar förts, omfattat kompromissen att landskapet i framtiden skulle genom i särskild ordning stiftad landskapslag kunna överta den direkta men inte den indirekta statsbeskattningen, bortsett från de skatter som nämns i 32 § 1 mom. 2 punkten. Se närmare 40 § och dess motivering. I övrigt har utskottet gjort endast mindre ändringar i 5 kapitlet.

Utskottet anser att dess förslag till ny finansiell ordning uppfyller önskemålen om en ökad reell självstyrelse på detta område, utan att nämnvärt påverka de ekonomiska relationerna till riket. Utredningar som utförts under den tidigare beredningen har bl.a. givit vid handen att det årliga skattebelopp som landskapet skulle fått disponera, ifall det nya systemet varit genomfört under senare delen av 1970-talet, hade varit av samma storleksordning som de utjämningsmedel staten under samma år överfört

till landskapet. Sett ur rikets synvinkel är det föreslagna systemet således närmast en ny metod för beräkning av den vanliga överföringen till landskapet, åtminstone så länge landskapet inte har övertagit den direkta beskattningen. För den privata ekonomins funktioner torde reformen inte direkt medföra några förändringar. Valuta-, kredit- och varumarknaden kommer att fortsättningsvis vara gemensam för Åland och det övriga landet. Och utom statsförslaget ställda fonder kommer att som förut kunna anlitas av enskilda personer, företag och organisationer på Åland.

Genom det nya finansiella systemet får självstyrelsemyndigheterna ett ökat ansvar för den ekonomiska utvecklingen på Åland, vilket bör stimulera till en aktiv ekonomisk politik, ägnad att vidmakthålla och vidareutveckla den åländska ekonomins bärkraft.

De förvaltnings- och planeringsuppgifter som det nya systemet för hushållningen medför, kommer att öka behovet av kunskaper om den egna ekonomin. Det är viktigt att landskapsstyrelsen i ett tidigt skede börjar förbereda reformens genomförande, såväl organisatoriskt som i fråga om erforderligt beslutsunderlag. Under PRK:s beredning framhölls behovet av provbeskattningar för att få den åländska omsättningsskatteandelen bestämd på ett tillförlitligt sätt och för att vinna nödiga erfarenheter innan systemet förverkligas.

De i 35 § föreslagna garantierna har sin motsvarighet i den gällande självstyrelselagen. Denna föreskriver nämligen att landskapet har rätt att använda statsmedel för att ge sina inbyggare samma förmåner som staten ger medborgarna i övrigt, oberoende av vilka statsskatter som inflyter från Åland. Statsmakten har utfäst sig att garantera självstyrelsens verksamhetsförutsättningar. Denna utfästelse bör gälla även om riket och landskapet kommer överens om ett nytt avräkningssystem.

Ledamoten Barbro Sundback har i flera avseenden reserverat sig mot betänkandet såsom framgår ur bilagd reservation.

Detaljmotivering

7 §. Utskottet har förtydligat det av lagutskottet införda tillägget i 4 mom.

Enligt stora utskottets uppfattning skall inskränkningarna i rätten att utöva näring och yrke anses gälla även gårdsbruk och bergsbruk samt jakt och fiske som idkas i förvärvssyfte, oaktat dessa arter av förvärvsverksamhet traditionellt brukar klassificeras som urproduktion och inte som egentliga näringar.

För att man skall uppnå syftet med inskränkningen av icke-ålänningsars rätt att förvärva fast egendom i landskapet anser utskottet att liknande restriktioner borde gälla för förvärv av andel i samfällighet och i dödsbo vad gäller dess fasta egendom samt för förvärv av aktier som berättigar till innehav av bostad. Men eftersom självstyrelselagen är en grundlag skulle dylika detaljbestämmelser lämpligen införas i lagen om inskränkning i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet Åland (3/75). Initiativet härtill kan tas av landstinget i form av en lagmotion till riksdagen.

9 §. Enligt 10 § 1 punkten skulle landstinget tillkomma lagstiftningsbehörighet i fråga om landstingets organisation och funktion. I landstingsordningen skulle sålunda kunna ias bestämmelser om kvalificerad majoritet vid antagande av lagar även i andra fall än de som är nämnda i den nya självstyrelselagen.

10 § 6 punkten. Den hänvisning till 20 § 4 punkten som infördes av lagutskottet innebär att lagstiftningsbehörigheten enligt stora utskottets mening blir alltför delad i fråga om påföljderna vid överträdelse av föreskrifter som utfärdats i landskapslagstiftningen. Detta kan medföra komplikationer också vid lagtillämpningen, exempelvis då i strafflagen införts straffbestämmelser som tidigare ingått i annan rikslag. Stora utskottet har därför strukit hänvisningen till 20 §.

Utskottet anser att man även på detta rättsområde bör sträva till en så klar definition som möjligt av den behörighet som tillkommer landstinget. Enligt det förslag som utskottet stannat för skulle i landskapslag kunna anges brottskriterier och straffsatser. Däremot skulle inte genom landskapslag kunna bestämmas vilka straffarter som överhuvud kan komma ifråga, utan härvidlag skulle rikets allmänna strafflagstiftning vara tillämplig.

Det primära syftet med förslaget är att nödvändiga sanktionsmöjligheter skall stå landstinget till buds, så att genom lagstiftning skall kunna uppnås ett önskat handlingsmönster, och detta även på områden som inte alls reglerats i rikslagstiftningen. Härvid är förutom böter och fängelsestraff även föreläggande och utdömande av vite och annat äventyr nödvändiga medel.

10 §. 9 punkten. Till punkten har fogats "jämställdhet mellan kvinnor och män" som ett särskilt rättsområde. Vissa bestämmelser av denna art skulle ankomma på landstingets lagstiftningskompetens redan enligt 1 och 2 punkterna i denna paragraf, men utskottet anser att landstinget bör kunna reglera hithörande frågor även inom den privata sektorn.

Ledamoten Lindfors anser att regleringen av släkt- och förnamn hör till familjerätten samt att dessa frågor bör regleras som i landet i övrigt.

16 punkten. Utskottet har kompletterat punkten med ett omnämnande av lagstiftningen om grannelagsförhållanden. Lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten i fråga om byggnads- och planväsendet bör anses innefatta rätt för landskapets myndigheter att liksom motsvarande myndigheter i riket granska det kartmaterial som uppgörs som grund för fysiskt planeringsarbete.

17 punkten. Rättsområdet natur- och miljövård berör ett omfattande komplex av åtgärder som är ägnade att bevara och trygga vår värdefulla och känsliga natur. Till rättsområdet hänförs även förhindrandet av immissioner såsom luftföroreningar och bullerstörningar.

19 punkten. I lagutskottets motivering till denna punkt sägs att nya områden rörande jord- och skogsbruk skulle kunna övertas stegvis, alltså på sätt som förutsätts i 57 §. Rättsområdet jord- och skogsbruk hör dock till de områden som är avsedda att övertas i sin helhet omedelbart vid lagens ikraftträdande.

^{*)}
21 punkten. Utskottet har efter omröstning (5-4) beslutat föreslå att området "arbetarskydd" skall hänföras till rikets lagstiftningskompetens, dock så att området i ett senare skede genom beslut av riksdagen med landstingets samtycke kan helt eller delvis överföras till landstingets behörighetsområde. Till området hör redan enligt lagutskottets förslag (20 § 23 punk-

^{*)} Punkt 30 i lagutskottets förslag.

ten) viss lagstiftning angående arbetarskyddet i vid bemärkelse. Från såväl arbetstagar- som arbetsgivarhåll har framhållits att arbetarskyddet även i fortsättningen borde åvila rikets myndigheter med beaktande bl.a. av områdets omfattning och krav på särskild teknisk sakkunskap.

Beslutet har omfattats av Alarik Häggblom, Öberg, Holmberg, Sundback och Lönn. Minoriteten, bestående av Karl Jansson, Blomqvist, Helling och Boman, har önskat vidbli lagutskottets förslag.

10 §. 22 och 23 punkterna. Förevarande rättsområden berör i vissa avseenden även riksmyndigheternas intressen, närmast då olika registreringsuppgifter. Av den orsaken har utskottet föreslagit att i 17 § intas bestämmelser om att samrådsförfarande skall iakttagas mellan landskapets och rikets myndigheter vid förvaltningen inom dessa områden.

26 punkten. Stora utskottet finner det inte ändamålsenligt att landskapet skulle överta hela lagstiftningen och förvaltningen rörande alkoholhaltiga drycker. Däremot anser utskottet i likhet med 1972 års revisionskommitté att landskapet bör tilldelas bestämmanderätt såvitt angår utminutering och utskänkning av alkoholhaltiga drycker. Dessa områden har nämligen nära samband dels med socialvården, där behörigheten skulle kunna helt övertas av landskapet, och dels med idkande av förplägningsrörelse, vilket är en för Åland synnerligen viktig näring.

Tillverkning av etanol för tekniska ändamål är en fråga om utövande av näring och bör därför enligt utskottets mening helt naturligt höra till landskapets behörighetsområde. Detsamma gäller regleringen av handeln med dylik etanol och av dess användning för olika tekniska ändamål.

I övrigt skulle alkohollagstiftningen såsom hittills ankomma på rikets organ.

27 punkten. Efter omröstning har utskottet omfattat lagutskottets förslag till utformning av förevarande rättsområde. Majoriteten bestod av Berg, Alarik Häggblom, Holmberg, Söderholm och Öberg. Minoriteten, som röstade för det av minoriteten i lagutskottet företrädda förslaget, bestod av Blomqvist, Helling och Karl Jansson.

10 §. 28 punkten. Utskottet har till undantagen i denna punkt fogat 20 § 13 punkten eftersom det tillkommer riket att fastställa krav på yrkeskunskap för att verka inom hälso- och sjukvården.

29 punkten. Stora utskottet föreslår att denna nya punkt införs, varigenom de tidigare punkterna 29-35 blir 30-36.

I gällande självstyrelselag är lagstiftningen och förvaltningen rörande "gruvor och mineralfyndigheter" hänförd till rikets behörighet (11 § 2 mom. 10 punkten). Detta rättsområde nämns inte särskilt i lagutskottets betänkande, utan det anses överfört till landskapets behörighet genom bestämmelsen om närings- och yrkesverksamhet i lagförslagets 10 § 28 punkten. (jfr PRK:s motivering till 10 § 25 punkten). Så är också enligt stora utskottets mening fallet vad gäller själva gruvdriften eller "anläggning för bearbetning av gruvor och malmstreck" som det heter i näringslagen (122/19).

Lagstiftningen om gruvor och mineralfyndigheter (503/65 och 663/65) reglerar emellertid även annat än näringen i fråga, exempelvis rätten att leta efter gruvmineral och jordägarens rättigheter vid inmutning och utmål. Stora utskottet finner det därför riktigare att mineralfyndigheter och gruvdrift uttryckligen nämns bland de angelägenheter som hänförs till landskapets behörighet. De övriga näringarna som räknas till urproduktionen, det vill säga jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske, är likaså upptagna under särskilda punkter i 10 §.

Enligt förslaget i 57 § skulle lagstiftningen och förvaltningen rörande mineralfyndigheter och gruvdrift överföras till landskapets behörighetsområde först när landstinget genom landskapslag så bestämmer.

30 punkten. Stora utskottet anser att den av lagutskottet införda punkten bör i förtydligande syfte kompletteras med främjande av konkurrens.

31 punkten.^{*)} Efter omröstning omfattades lagutskottets förslag till utformning av förevarande punkt. För lagutskottets förslag röstade Berg, Alarik Häggblom, Holmberg, Sundback, Söderholm och Öberg. Minoriteten, som röstade för det förslag som minoriteten i lagutskottet företrätt, bestod av Andersson, Boman, Blomqvist och Karl Jansson.

35 punkten. Enligt utskottets uppfattning är "banker" här en klarare be-

^{*)} Punkt 21 i lagutskottets förslag.

nämning än "kreditinrättning". Eftersom utfärdandet av bestämmelser för bankerna i likviditets- och soliditetsfrämjande syfte skulle ske enbart genom rikslagstiftning har utskottet funnit att det av lagutskottet införda tillägget inte är nödvändigt. Vidare anser stora utskottet att denna punkt inte bör gälla de offentliga penninginrättningarna Finlands Bank och Postbanken.

10 §. 36 punkten. I motsats till lagutskottet har stora utskottet föreslagit att förevarande punkt skall hänföras till den grupp av rättsområden som enligt 57 § stegvis kan överföras till landstingets behörighet i den takt som landstinget finner för gott. Om ett nytt område omfattas av rättslig reglering och det enligt de i punkten uppställda kriterierna är att hänföra till landskaps lagstiftningsbehörighet, skulle således landstinget kunna besluta överta lagstiftningsområdet ifråga. Fram till så sker skulle ifrågavarande rikslagstiftning vara gällande även i landskapet.

2 mom. Momentet föreslås utgå eftersom motsvarande bestämmelser införts i 21 § som 2 mom.

12 §. Utskottet har i 3 mom. gjort ett tillägg för att uppnå konformitet med motsvarande stadgande i 14 §.

13 §. Eftersom någon särskild ikraftträdelsedag inte nödvändigtvis behöver vara bestämd - lagen träder i så fall i kraft vid publiceringen. - har utskottet föreslagit en mindre ändring av lagtexten i 1 mom.

2 mom. har föreslagits utgå eftersom kungörandet av landstingets beslut regleras i landstingsordningen. Utskottet har inte heller ansett att dessa bestämmelser skulle vara av den karaktären att de bör införas i självstyrelselagen.

17 § 3 och 4 punkterna. Se motiveringen under 10 § 22 och 23 punkterna.

19 §. Utskottet har diskuterat den principiella indelningen i lagstiftning, förvaltning och rättsskipning. Rättsskipningen har enligt 25 § föreslagits tillkomma rikets organ med undantag för den förvaltningsrättsskipning som enligt förevarande paragraf skulle ankomma på landskapsstyrelsen.

Förslaget i 1 mom. att besvär över beslut av landskapsstyrelsen underlydande myndighet skall avgöras av landskapsstyrelsen innebär i huvudsak att bestämmelserna i lagen om tillämpningen i landskapet Åland av lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (182/79) införs i självstyrelselagen. Dels av principiella skäl

och dels av rättssäkerhetsskäl anser utskottets majoritet att det inte skulle göras någon skillnad mellan ärenden som hör till självstyrelsen och ärenden som hör till riksförvaltningen. De ärenden som handläggs av landskapsstyrelsen och som beträffande lagstiftningsbehörigheten hör till rikslagstiftningen inskränker sig till sådana förvaltningsområden som genom överenskommelseförordning anförtrotts landskapets myndigheter. Genom det föreslagna systemet skulle det således vara lätt för den enskilde, liksom för besvärshöjningen, att konstatera om det är landskaps- eller statsmyndighet som skall handlägga ett ärende. Med ett motsatt förfarande skulle många svårbedömda och tidsödande besvärssituationer uppstå där dels landskapslagstiftning och dels rikslagstiftning skulle vara tillämplig; besvären skulle följaktligen ibland komma att avgöras av landskapsstyrelsen och ibland av i rikslagen anvisad myndighet. Med ett dylikt system skulle det också föreligga risk för att ärenden av samma slag kommer att vid olika tillfällen avgöras av landskapsstyrelsen och av riksmyndighet, vilket är otillfredsställande av rättssäkerhetsskäl.

Landskapsstyrelsen skulle enligt den föreslagna ordningen i förvaltningsrättsskipningen komma att tillämpa såväl landskapslag som rikslag, på motsvarande sätt som rikets rättsskipande myndigheter tillämpar såväl rikslag som landskapslag. Majoriteten anser vidare att landskapsstyrelsen som i sina dagliga rutiner tillämpar både landskapslag och rikslag, motsvarar de krav som ställs på en här avsedd besvärshöjning.

Stora utskottets förslag beträffande förvaltningsrättsskipningen utgår från PRK:s förslag. För ytterligare motiveringar hänvisas till PRK:s betänkande. Majoriteten i utskottet bestod av Karl Jansson, Holmberg, Blomqvist, Helling, Sven-Olof Lindfors och Boman.

Minoriteten, som bestod av Alarik Häggblom, Berg och Öberg, omfattade 1 och 2 mom. i huvudsak enligt lagutskottets betänkande med kompletteringen att samtliga där avsedda besvär skulle inlämnas till landskapsstyrelsen, som i sin tur vid behov skulle överstyra besvären till annan vederbörlig instans. Enligt minoriteten bör den förvaltningsrättsliga lagskipning som

utövas av landskapsstyrelsen inskränka sig till beslut i ärenden som är hänförliga till områden där lagstiftningsbehörigheten tillkommer landskapet.

Utskottet har varit enigt om att i 1 mom. stryka den nu överflödiga hänvisningen till 25 § och i stället införa ett undantag rörande ärenden som angår beskattning, varmed här närmast avses uppbärande av skatt till landskapet enligt 32 § 1 mom. 3 punkten och 32 § 2 mom. Utskottet anser det nämligen inte lämpligt att landskapsstyrelsen själv som högsta beskattningsmyndighet i dessa fall samtidigt skulle vara besvärsinstans. Undantaget syftar inte på kommunalbeskattningen, ty denna hör till den kommunala självstyrelsens område och besvär angående sådana ärenden skulle ändå falla utanför landskapsstyrelsens kompetens.

Kommunala myndigheter underlyder nämligen varken landskapet eller någon riksmyndighet när de handlägger ärenden i kraft av den kommunala självstyrelsen. Oberoende av den föreslagna bestämmelsen i 19 § 1 mom. skulle alltså rikslagstiftningen gälla även på Åland i fråga om allmänna kommunalbesvär. När däremot kommunerna handhar sådan förvaltning som avses i 50 § regeringsformen, är deras vederbörande organ enligt utskottets mening underställda landskapsstyrelsen eller respektive riksmyndighet, allt efter som den lagstiftning genom vilken de ålagts ifrågavarande förvaltning hör till landskapets eller rikets behörighetsområde.

Exempel på förvaltning av nyssnämnda art utgör grundskolväsendet. Enligt den föreslagna lydelsen av 1 mom. skulle alltså besvär över skolnämnds beslut på Åland anföras hos landskapsstyrelsen, medan de i landet i övrigt anföras hos skolstyrelsen. (Jfr 187 § rikets grundskolförordning, 443/70). För närvarande syns det inte vara fullt klart hos vilken myndighet man i landskapet skall besvära sig över skolnämnds beslut. Enligt 158 § grundskolförordningen för landskapet Åland (AFS 28/76) har skolstyrelsen tidigare varit besvärsinstans, men ifall 2 § i den senare tillkomna lagen om tillämpningen i landskapet Åland av lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden tolkas bokstavligen så skulle numera landskapsstyrelsen vara besvärsinstans. Syftet med lagen 182/79 var ju också att landskapsstyrelsen skulle ersätta rikets centrala ämbetsverk såsom besvärsinstans när fråga är om beslut av landskapsstyrelsen underlydande myndighet. Om däremot undantaget i ~~2~~¹⁸² § förvaltningsbesvärlagen (154/50) beträffande kommunal myndighets beslut anses äga giltighet även vid förvaltningsbesvär i landskapet,

så skall besvär över skolnämnds beslut på Åland fortfarande anföras hos skolstyrelsen.

I förevarande paragrafs 3 mom. har utskottet gjort ett tillägg, varigenom momentet kommer att gälla endast ärenden som faller under landskapets lagstiftningsbehörighet.

Behörigheten att lagstifta om rättsskipningsförfarandet skulle enligt 20 § 1 punkten ankomma på rikets organ med de undantag som anges i förevarande paragrafs 3 och 4 mom.* Det har visat sig svårt att i lagtexten avgränsa de uppgifter som enligt 4 mom. skulle kunna anförtros landskapsmyndighet eller kommunal myndighet. Av motiveringen till motsvarande punkt i PRK:s betänkande (19 § 1 mom. 4 punkten) framgår att det i sak egentligen skulle vara fråga om rätt obetydliga avvikelser från rikslagstiftningen. Avvikelser av liknande art skulle även tillåtas i landskapslagstiftningen på grund av det som sägs i slutet av den föreslagna 14 §.

Stora utskottet omfattar PRK:s motivering till bestämmelsen i nu föreliggande 4 mom. Som komplettering kan anföras följande konkreta exempel. Enligt 159 § grundskolförordningen för landskapet Åland skall besvär över grundskolråds beslut sökas hos skolnämnden. Den bestämmelsen är en recipiering av motsvarande bestämmelse i rikslagstiftningen. I det tänkta fallet att grundskolråd skulle ha införts i landskapet innan motsvarande organ hade konstituerats i rikslagstiftningen, hade det varit oklart hur besvärsförfarandet skulle regleras. Men med stöd av den nu föreslagna bestämmelsen i 4 mom. skulle landstinget haft behörighet att göra skolnämnden till besvärshöjinstans.

20 §. I denna paragraf anges vilka lagstiftningsområden som föreslås ankomma på rikets lagstiftande organ. De detaljbestämmelser som införts av lagutskottet och stora utskottet, avser inte att rubba de allmänna riktlinjer för behörighetsfördelningen som angivits i PRK:s betänkande, utan skall anses som förtydliganden beträffande vissa områden.

I 10 § uppräknas de rättsområden som faller under landstingets kompetens. Av ingressen i 20 § följer att bestämmelse i 10 § skulle ha företräde i händelse den skulle stå i strid med bestämmelse i 20 §.

* samt i 10 § 6 punkten.

Den föreslagna ordningen anknyter till systemet i 1920 års självstyrelselag. Där uppräknades de områden inom vilka rikets lagstiftande organ hade behörighet, och inom alla andra områden skulle behörigheten tillkomma landstinget. Gällande självstyrelselag anger behörighetsområdena i enlighet med enumerationsprincipen. Det nu föreslagna systemet bygger på samma princip men skulle alltså ytterligare innebära företräde för landstingets kompetens i tveksamma fall.

Det föreslagna systemet skulle knappast innebära någon olägenhet för rikets lagstiftande organ, ty frågor om behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet aktualiseras ytterst sällan i samband med rikslagstiftningen. Endast ett fåtal rikslagar innehåller bestämmelser om att de inte gäller i landskapet.

Av det ovan sagda följer att det i enskilda punkter i 20 § inte är nödvändigt att hänvisa till att vissa delområden är hänfödda till landskapets behörighetenligt 10 §. Utskottet har därför strukit sådana hänvisningar.

20 §. 1 punkten. Statsförvaltningens organisation och funktion är ett mycket vidsträckt rättsområde. Hit hör bl.a. bestämmelser om lagfart och inteckning och övrig offentligrättslig registrering. Denna statliga verksamhet avser att ge rättsskydd huvudsakligen åt enskilda och sammanslutningar som ingått avtal som medför rättsverkningar giltiga mot tredje man. Behörigheten att lagstifta om dylika rättshandlingar framgår av 28 punkten. För att det i rättshandlingen avsedda rättsskyddet skall inträda erfordras en officiell åtgärd som konstituerar det överenskomna rättsförhållandet gentemot utomstående. Registreringsverksamheten är således bara en form för staten att tjäna medborgarna.

3 punkten. I gällande självstyrelselag har riket förbehållits rätten att stifta lag om "villkoren för utlännings näringsrätt" (11 § 2 mom. 10 punkten). Beträffande utlännings rätt att äga och besitta fast egendom finns inga särskilda bestämmelser vare sig i självstyrelselagen eller i lagen om inskränkning i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet Åland (3/75). Den sistnämnda lagen, som är av grundlagsnatur, torde kunna tolkas så, att den ifråga om fast egendom ersätter lagen om utlänningsars samt vissa sammanslutningars rätt att äga och besitta fast egendom och aktier (219/39) vad Åland beträffar. Enligt denna tolkning skulle det vara tillräckligt med landskapsstyrelsens tillstånd, när en utlänning önskar förvärva eller besitta fast egendom i landskapet.

Praxis har emellertid hittills varit att för lagfart krävts förvärvs-tillstånd av både inrikesministeriet och av landskapsstyrelsen. Stora utskottet anser det befogat att rikets lagstiftande organ fortfarande skulle ha rätt att även för Ålands del fastställa villkor för utlänningars rätt att förvärva och besitta fast egendom, emedan även viktiga riksintressen kan vara knutna härtill. Även lagutskottet har varit av denna uppfattning, såsom framgår av dess förslag under 21 § 1 mom. 6 punkten. Liknande aspekter kan också anläggas när det gäller utlänningars rätt att idka näring och yrke.

I lagutskottets förslag till lagtext saknas emellertid uttryckliga bestämmelser om vem som skall ha behörighet att lagstifta om villkoren för utlännings rätt att idka näring och förvärva eller besitta fast egendom. Stora utskottet har därför ansett det nödvändigt att komplettera förevarande punkt med sådana bestämmelser. Orden "allmänna villkor" i utskottets förslag avser villkor som skall gälla för hela landet. Landstinget skulle dessutom enligt 7 § 4 mom. ha rätt att genom landskapslag införa särskilda begränsningar även för utlännings näringsrätt och fastighetsförvärv på Åland.

20 §. 4 punkten. Ändringen av punkten motiveras av ändringen i 10 § 6 punkten.

14-18 punkterna. Stora utskottet anser att bestämmelserna om benådning hör till rättsområdet statsförvaltningens organisation och funktion, i nära anslutning till rättsskipning och straffverkställighet. Utskottet föreslår därför att 14 punkten i lagutskottets förslag utgår, vilket medför att punktindelningen blir i någon mån ändrad. Sålunda skulle 14 punkten nu gälla arkivalier som härrör från statsmyndighet, 15 punkten atomenergi, 16 punkten användningen av riksflaggan och andra symboler för statsmakten, 17 punkten skulle gälla enbart landets inre och yttre säkerhet samt 18 punkten befolkningsskydd. Från och med 19 punkten följer punktindelningen lagutskottets betänkande.

20 punkten. I begreppet handelssjöfart innefattas här också sjöfartsnäringen, såsom framgår av undantagen i 10 § 28 punkten. Detta innebär att stödandet av sjöfartsnäringen skulle höra till rikets behörighet. Omnämmandet härav är alltså överflödigt.

21 punkten. Stora utskottet har föreslagit ett tillägg till punkten närmast

med tanke på att täcka alla de uppgifter som handläggs av lantmäterimyndigheter och som inte direkt faller under fastighetsbildning och fastighetsregistrering.

20 §. 23 punkten. Denna punkt avser att täcka hela området för arbetslagstiftningen, utom de delområden som uttryckligen nämns i 10 § 21 och 25 punkterna. I övrigt hänvisas till motiveringen under sistnämnda punkt.

28 punkten. Bland de undantag lagutskottet nämner i denna punkt saknas 7 § 4 mom. och 11 § 2 mom., vilka kan beröra också bestämmelser av civilrättslig natur. Även om det på grund av momentets ingress inte är nödvändigt att i lagtexten överhuvudtaget ange undantagen, så är det i fråga om denna speciella punkt enligt stora utskottets mening till fördel att det klart framgår i vilket avseende rikets lagstiftningsbehörighet är inskränkt när det gäller enskildas rättigheter och skyldigheter. Som exempel härpå kan nämnas lagstiftning om fastighetsägares skyldighet att tåla vissa intrång för att annan skall kunna utnyttja sin fiskerätt samt om skyldigheten att tillåta annans avloppsledning över egen tomt, vilka skyldigheter direkt ansluter sig till respektive lagstiftningen om fiske och byggnadslagstiftningen.

I stora utskottets skrivning nämns inte andra punkter i 20 § som undantag. Det är inte heller nödvändigt eftersom syftet är att fastställa fördelningen mellan rikets och landskapets lagstiftningsbehörighet och inte att beskriva enligt vilken bestämd punkt i 20 § den allmänna regleringen av civilrättsliga frågor tillkommer riket. Formuleringen "rättsområde som enligt denna lag är hänfört till landskapets lagstiftningsbehörighet" täcker enligt utskottets mening även det fall att rättsområde som avses i 58 § har överförs till landskapets behörighet. Någon motstridighet bör inte heller uppstå i den händelse att sådant område av civilrätten, som innefattas i 28 punkten, skulle överföras till landskapet.

21 § 15 punkten. Stora utskottet föreslår en komplettering av lagtexten.

20 punkten. Lagutskottet har föreslagit att yttrandefriheten skulle höra till rikets behörighet men samtidigt konstaterat att det bör finnas möjligheter för en direkt införsel till landskapet av filmer ifrån Sverige, utan någon granskning av myndigheter i riket. Lagutskottet har vidare föreslagit att en sådan införsel kunde lösas genom praktiska åtgärder utan att lagstiftningsbehörigheten övertas.

Stora utskottet har därför föreslagit att till 21 § fogas en ny 20 punkt, som allmänt reglerar denna fråga. Den föreslagna behörigheten att till landskapet införa filmer som godkänts för visning i Sverige skulle omfatta, förutom biograffilmer, också överförda (reläade) TV-program samt video-filmer. Utskottet har också konstaterat att eftersom regleringen av yttrande-friheten principiellt ligger som grund för bestämmelserna i denna punkt skall inte lagstiftning inom andra rättsområden kunna åberopas som hinder för införsel av filmer. Som exempel på sådan lagstiftning kan nämnas restriktioner av handelspolitisk karaktär.

Införsel av film från Sverige skulle dock kunna regleras genom överenskommelse-förordning ifall det visar sig att filmer av visst slag behöver granskas av inhemsk myndighet.

21 §. 2 och 3 mom. 2 mom. i lagutskottets betänkande föreslås bli 3 mom. och i stället införs ett nytt 2 mom., som ersätter 10 § 2 mom. i lagutskottets betänkande. Stora utskottet har funnit det ändamålsenligt att införa ett allmänt stadgande som förpliktar riksmyndighet att vid fullgörandet av uppgifter rörande landskapet beakta vad landskapslagstiftningen i sådant avseende föreskriver. Enligt nu gällande självstyrelselag har denna skyldighet kunnat i landskapslag åläggas riksmyndighet med stöd av 14 § 4 mom., vilket stadgande inte ingår i det föreliggande lagförslaget.

28 §. Stora utskottet anser att paragrafens bestämmelser av praktiska skäl bör gälla endast personer som anställs i tjänste- eller arbetsförhållande. Personer som tillfälligt anlitas för specialuppdrag skulle således inte omfattas av bestämmelsen.

Utskottet har i 1 mom. gjort ett tillägg, varigenom person med svenska som modersmål som söker här avsedd anställning inte skall behöva avlägga språkprov i svenska. Det är oändamålsenligt att en sökande på grund av formella bestämmelser måste genom officiella prov visa att han behärskar sitt eget modersmål, såsom skett vid tillämpning av språkbestämmelser i gällande självstyrelselag.

30 §. Utskottet anser att paragrafen även bör gälla 26 § 3 och 4 mom.

31 §. Utskottet föreslår att 2 och 3 mom. i lagutskottets betänkande utesluts. De angelägenheter som avsågs i 2 mom. kan

självfallet regleras genom landskapslag utan att så är uttryckligen sagt i självstyrelselagen.

32 §. I paragrafens 1 mom. 3 punkten föreslår lagutskottet att landstinget skulle få rätt att för Ålands del besluta om mindre avvikelser från beskattningsgrunderna i riket. Stora utskottet omfattar de principiella motiven bakom detta stadgande. Speciella sociala eller näringspolitiska förhållanden i landskapet kan skapa ett behov av beskattningsregler som i någon mån avviker från de i riket allmänt gällande grunderna. Stora utskottet har dock ansett lagutskottets formulering vara alltför vag. Innebörden av lagutskottets förslag är också att landskapslagar skulle kunna delvis upphäva eller ändra lagstiftning som ankommer på riket, vilket kan ifrågasättas ur principiell synpunkt. Stora utskottet föreslår därför en ändring av denna punkt.

Enligt stora utskottets förslag skulle finansministeriet på initiativ av landstinget utfärda särbestämmelser för inkomstbeskattningen i landskapet så att grunderna för statsbeskattningen bringas i närmare överensstämmelse med grunderna för kommunalbeskattningen. De ändrade grunderna för Åland skulle även iakttas vid skatteinnehållningen och uppbörden av förskotts-skatt och sjömansskatt. Eventuella förändringar som uppstår i skatteutfallet på grund av dylika ändringar påverkar endast landskapets inkomster, varför frågan är av ringa intresse för riket. En större överensstämmelse mellan stats- och kommunalbeskattningen skulle också betyda en förenkling för såväl beskattningsmyndigheter som enskilda skattedeklaranter.

Utskottet vill i detta sammanhang även peka på att landstinget med stöd av 16 § denna lag skulle ha rätt att hos riksmyndigheterna väcka initiativ för att anpassa en skattelag till åländska förhållanden.

Beträffande 2 mom. konstaterar utskottet att behörigheten att uppta allmän landskapsskatt föreslås utvidgad i jämförelse med vad nugällande självstyrelselag förutsätter.

Uteslutningen av en mening i 3 mom. föranleds av ändringen av 1 mom. 3 punkten.

33 §. Utskottet har infört ett tillägg enligt vilket i paragrafen avsett statligt bolags verksamhet bör beröra landskapet i väsentlig grad innan det kan anses ändamålsenligt att utfärda bestämmelse om i paragrafen avsedd överföring till landskapet.

De nämnda vinstmedlen skulle i praktiken främst utgöras av i statsförslaget upptagna dividendinkomster. Som exempel kan anföras att landskapets befolkningsmässiga andel av Alko Ab:s vinstmedel enligt statsförslaget 1983 beräknas utgöra c. 3.400 mark. Som jämförelse kan nämnas att med stöd av 32 § skulle c.2.200.000 mark tillfalla landskapet av Alko Ab:s överskott, vilket klassificeras som en inkomst av skattenatur. Landskapets uppskattade andel av "skatt på alkoholdrycker" för år 1983 skulle vara c.10.000.000 mark.

Enligt utskottets mening bör överenskommelse mellan landskaps- och riksmyndigheterna komma till stånd beträffande dessa överföringar. Därför föreslås även ett tillägg till 2 mom.

34 §. Utskottet har gjort en mindre ändring i 2 mom. enligt vilken det skulle framgå att även olyckor som förorsakats av människohand kommer ifråga vid tillämpningen av denna paragraf.

35 §. De garantier som denna paragraf innehåller har samband med varandra. I vissa situationer är det tänkbart att ingripanden av ekonomisk-politisk art i den åländska ekonomin med hjälp av bidrag från staten enligt 2 mom. på förhand kan hindra att landskapets inkomster sjunker under den i 1 mom. stipulerade nivån som berättigar till bidrag. Ett dylikt ingripande kan vara inbesparande på längre sikt och därmed ligga såväl i landskapets som statens intresse.

36 §. Innebörden av paragrafen är enligt utskottets mening att landskapet bör anses ha rätt till lån i Finlands Bank till en storlek som motsvarar en skälig andel av bankens lån till staten sett under en flerårsperiod.

37 §. Utskottet har till 2 mom. fogat ett tillägg enligt vilket undantag från den allmänna regeln under vissa omständigheter möjliggörs. Dylika undantag kan komma i fråga inom lokala förvaltningsområden där staten otvetydigt gör inbesparingar på grund av existensen av självstyrelseförvaltningen.

40 §. Såväl PRK som lagutskottet har gått in för att lagstiftningen om beskattningen i sin helhet på sikt bör övergå till landskapets behörighet. Stora utskottet föreslår att landstingets rätt att överta beskattningslagstiftningen skall gälla endast de s.k. direkta skatterna, nämligen inkomst-, förmögenhets-, sjömans- och lotteriskatten. Dessa skatter skulle enligt utskottets förslag kunna överföras till landskapet till-

sammans eller var för sig.

Utskottets förslag innebär att de indirekta skatterna bl.a. omsättnings-skatten och andra skatter som belastar konsumtionen skulle kvarstå även i framtiden under rikets behörighet utom i de fall som nämns i 32 § 1 mom. 2 punkten. Avvikande regler för den indirekta beskattningen på Åland skulle kunna förorsaka sådana svårigheter i varu- och tjänsteutbytet mellan landskapet och riket som inte är önskvärda.

I övrigt har utskottet omfattat lagutskottets förslag till förfarande vid stiftande av landskapslag om övertagande av beskattningen och villkoren för att en sådan lag träder i kraft.

46 §. Det är riktigt att som lagutskottet framhåller att en författning av lägre status viker för en av högre status, men det gäller inom ett och samma behörighetsområde, antingen statens eller landskapets. Däremot kan någon jämförelse mellan olika författningars prioritet inte göras på sådan grund om de hör till olika behörighetsområden, utan då regleras lagstiftnings- och förordningsrätten direkt av självstyrelselagens bestämmelser. Därför bör i 1 mom. ordet rikslag bytas ut mot rikslagstiftning.

Tillägget i slutet av 1 mom. klargör för lagtillämparen att i landskapsförordning recipierad bestämmelse av rikslagstiftningsnatur kan avvika från rikslagstiftning, som allmänt enligt självstyrelselagen skulle gälla i landskapet, utan att sådan avvikelse inverkar på bestämmelsens tillämplighet.

49 §. Lagutskottet har i motiveringen berört ett specialfall där självstyrelselagens bestämmelser enligt lagutskottets mening skulle få vika för bestämmelser i fördrag med annat land.

Bestämmelser i inomstatliga lagar, och särskilt i grundlagar, tillhör landets interna rättssystem. Bestämmelser som följer av internationella fördrag är bestämmelser på ett annat plan. Finland har ett s.k. dualistiskt system för ikraftbringande av bestämmelser som följer av internationella fördrag. Detta innebär att regeringen biträder fördrag och därmed binder Finland, i internationellt avseende, vid de förpliktelser som fördraget innehåller. För att de sålunda överenskomna bestämmelserna skall gälla internt rättsligt måste en transformering komma till stånd. Beroende på om fördraget innehåller bestämmelser som hör till området för lagstiftningen eller inte skall fördragsbestämmelserna införas i det interna rättssystemet antingen genom transformeringslag eller-förordning. Regeringen bär således ansvar internationellt för att riksdagen och eventuellt landstinget godtar en trans-

formeringslag i det förra fallet i enlighet med gjorda ratificeringsförbehåll.

Enligt gällande system beaktas självstyrelselagens bestämmelser vanligen först i transformeringskedet. Ifall det sedermera uppstår konflikt mellan fördragets och självstyrelselagens bestämmelser blir det en rättsfråga dels på det internt rättsliga planet och dels det folkrättsliga. I och med att samtliga fördragsbestämmelser som berör självstyrelsen i 41 § föreslås bli underkastade landstingets godkännande skulle här åsyftade situationer undvikas.

50 §. Stora utskottet har funnit det riktigt att i 1 mom. införa ett tillägg som korresponderar med den av lagutskottet gjorda ändringen. Den i paragrafen avsedda inskränkningen av statens möjligheter till begränsning av rätten till näringsutövning, skulle givetvis inte omfatta normal reglering av näringar hörande till rikets lagstiftningsbehörighet.

56 § 1 mom. Utskottet har uteslutit passusen om upphävande av lagen om bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för Åland (125/20) och med stöd av den utfärdade bestämmelser. I verkställighetslagen har nämligen ingen bestämmelse numera aktualitet, och detsamma torde gälla de med stöd av densamma utfärdade förordningarna. Skulle någon bestämmelse i de sistnämnda kunna anses vara meningsfull och ännu i kraft, så är det i varje fall möjligt att upphäva den genom Landskapslag, eftersom fråga är om landstingets och självstyrelseförvaltningens organisation och funktion, som enligt både den gamla lagen och det föreliggande förslaget hör till landskapets behörighetsområde. Däremot finner utskottet att lagen den 16 februari 1979 (182/79) om tillämpningen i landskapet Åland av lagen om ändringsökande i förvaltningsärenden bör föreslås upphävd genom den nya självstyrelselagen, emedan den skulle ersättas av 19 § 1 och 2 mom. i det föreliggande förslaget.

Landskapslagar och överenskommelseförordningar som utfärdats med stöd av den gamla självstyrelselagen skall givetvis förbli i kraft även efter den nya lagens ikraftträdande.

Beträffande bestämmelse av rikslagstiftningsnatur som i stöd av 14 § 4 mom. den gamla lagen har intagits i landskapslag bör, enligt utskottets mening, sagda lagrum allt fortfarande vara tillämpligt. När bestämmelsen i fråga ändras i rikslagstiftningen, blir alltså ändringen gällande i landskapet

även om motsvarande ändring inte införs i landskapslagen.

Enligt 14 § i föreliggande förslag till ny självstyrelselag skulle bestämmelse av rikslagstiftningsnatur som införs i en landskapslag anses integrerad i landskapslagstiftningen och således skulle kunna ändras endast genom landskapslag. När så sker måste likväl den nya bestämmelsen åter överensstämma i sak med motsvarande bestämmelse i rikslagstiftningen. Men dessa nya principer, som enligt 12 § 3 mom. skulle gälla också beträffande landskapsförordningar, kan inte tillämpas retroaktivt utan att så uttryckligen föreskrivs, vilket varken lagutskottet eller stora utskottet funnit ändamålsenligt. Det är nämligen mest praktiskt att i landskapslag slå fast i vilken form rikslagsbestämmelsen skall gälla innan den får så att säga varaktig giltighet i landskapet.

56 § 2 mom. På rättsområden som överfördes till landskapets behörighet genom 1920 års självstyrelselag eller genom den gamla lagen kan ännu enskilda rikslagar eller delar av dem gälla i den form de hade när behörigheten övergick. Så är fallet beträffande delar av Storfurstendömet Finlands skolordning av den 8 augusti 1872. För att dylika bestämmelser skall gälla även efter den nya lagens ikraftträdande, har stora utskottet infört ett tillägg i momentet.

57 § 1 mom. Ändringen föranleds dels av att en ny 29 punkt har införts i 10 § och dels av ett par förändringar i klassificeringen av paragrafens punkter såsom primära och sekundära behörighetsområden.

58 §. Ändringen föranleds av att punkter omgrupperats i 20 §.

61 §. Skyldigheten att till landskapet överföra arkivalier skulle enligt stora utskottets mening gälla endast för rikets allmänna arkiv, d.v.s. riksarkivet och landsarkiven, över vilka staten har full bestämmanderätt. Utskottet föreslår vidare att landskapsarkivet skulle uttryckligen nämnas som mottagare av de överförda arkivalierna, emedan det är den myndighet som främst ansvarar för vården av arkivalier i landskapet och därvid är jämfäställt med landsarkiven.

Stora utskottet rekommenderar att lagförslaget skulle få följande lydelse:

S j ä l v s t y r e l s e l a g f ö r Å l a n d

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet på det sätt 67 § riksdagsordningen föreskriver, stadgas med Ålands landstings bifall som följer:

1 kap.

Självstyrelsens grunder.

1 §.

För bevarande av den åländska befolkningens svenska språk och kultur tillkommer landskapet Åland självstyrelse såsom i denna lag stadgas.

I administrativt hänseende är landskapet enspråkigt svenskt.

2 §.

Landskapet omfattar det område som vid ikraftträdandet av lagen om självstyrelse för Åland (124/20) utgjorde Ålands län samt det territorialvatten som omedelbart ansluter sig till sagda område enligt lagen om gränserna för Finlands territorialvatten (463/56).

Utvidgas framdeles rikets område, skall landskapets område på motsvarande sätt anses utvidgat i fråga om område som gränsar till landskapet. Uppkommer härvid oklarhet beträffande sträckningen av landskapets gräns mot övriga delar av riket, bestäms gränsen med iakttagande av de regler som gäller för bestämmande av gränser i vatten och på land.

Utvidgning av rikets överhöghet i visst avseende utöver territorialgränsen skall gälla för landskapets del i fråga om angelägenheter som faller under dess behörighet. Beträffande gränsdragningen iakttas härvid vad i 2 mom. är sagt.

3 §.

Den åländska befolkningen företräds av Ålands landsting, som utövar den lagstiftande makten. Landstingets ledamöter utses genom omedelbara och hemliga val där rösträtten är allmän och lika för alla röstberättigade.

Landstinget öppnas och avslutas av republikens president, om inte riksbudsmannen för visst fall förordnats utföra uppgiften.

Republikens president har rätt att efter samråd med landstingets talman upplösa landstinget och förordna om nyval.

4 §.

Landskapets styrelse och förvaltning omhänderhas av landskapsstyrelsen och under denna lydande myndigheter.

5 §.

Regeringen företräds i landskapet av riksbudsmannen, som utnämns av republikens president efter överenskommelse med landstingets talman eller, vid förfall för talmannen, av den person som ersätter honom. I

händelse samförstånd inte uppnås skall presidenten till riksombudsmannen utse någon bland fem av landstingets föreslagna kandidater.

Vid förfall för riksombudsmannen, eller då riksombudsmannaämbetet är obesatt, kan republikens president efter överenskommelse med landstingets talman förordna lämplig person att tillsvidare upprätthålla ämbetet.

Uppkommer fråga om entledigande av riksombudsmannen, oaktat han inte anhållit därom, skall landstingets talman höras innan beslut i frågan fattas.

6 §.

För att utföra i denna lag särskilt angivna uppgifter tillsätts ett för landskapet och riket gemensamt organ, benämnt Ålandsdelegationen.

Ordförande i Ålandsdelegationen är riksombudsmannen eller annan person som efter överenskommelse med landstingets talman förordnats av republikens president. Till ledamöter i delegationen utser landstinget och statsrådet vardera för fyra år i sänder två personer. För ordföranden utses en och för varje ledamot två ersättare. Vid utseende av ersättare äger bestämmelserna rörande utseende av ordförande och ledamöter motsvarande tillämpning.

7 §.

Den som innehar åländsk hembygdsrätt åtnjuter särskilda rättigheter i enlighet med vad nedan stadgas.

Innehav av åländsk hembygdsrätt utgör förutsättning för deltagande i val av landstingets ledamöter och kommunernas fullmäktige, för utseende av övriga förtroendevalda inom landskaps- och kommunalförvaltningen samt för valbarhet till här avsedda uppdrag såvida inte annat följer av 52 §. Innehav av åländsk hembygdsrätt utgör även förutsättning för rätt att utan inskränkningar utöva näring och yrke i landskapet och för rätt att utan inskränkningar förvärva och besitta fast egendom i landskapet.

Den som åtnjuter åländsk hembygdsrätt är befriad från värnplikt och annan tjänstgöringsskyldighet till staten som anordnas i stället för eller jämsides med värnplikten. Det sagda gäller dock inte den som inflyttat till landskapet från annan ort i landet sedan han fyllt tolv år och inte tidigare innehaft åländsk hembygdsrätt.

Om de övriga rättigheter och skyldigheter som är anknutna till innehavet av åländsk hembygdsrätt samt om de inskränkningar i rätten att utöva näring och yrke och i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet som kan gälla för den som inte åtnjuter åländsk hembygdsrätt, stadgas i landskapslag. Bröstarvinges rätt att äga och besitta ärvd fast egendom får dock inte inskränkas genom sådan landskapslag. För att beslut om antagande av landskapslag rörande här avsedda inskränkningar skall anses fattat, skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar

av dem som röstat.

8 §.

Förvärv och innehav av åländsk hembygdsrätt förutsätter innehav av finskt medborgarskap. För förvärv av hembygdsrätt på ansökan fordras dessutom insikter i svenska språket.

Närmare bestämmelser om insikterna i svenska språket, om grunderna i övrigt samt om sättet för förvärvande och förlust av åländsk hembygdsrätt utfärdas genom landskapslag.

2 kap.

Landskapets behörighetsområde.

L a g s t i f t n i n g

9 §.

Landstinget utövar sin i denna lag tillkommande lagstiftningsrätt genom antagande av landskapslagar för landskapet Åland.

10 §.

Utöver vad i denna lag i övrigt är stadgat tillkommer landstinget behörighet att med iakttagande av bestämmelserna i 20 § 1 mom. 2 punkten lagstifta när fråga är om

- 1) landstingets och självstyrelseförvaltningens organisation och funktion;
- 2) kommunindelningen, kommunernas förvaltning, kommunalbeskattningen;
- 3) landskapets flagga och andra symboler för landskapet samt användningen av dem i landskapet och på landskapet tillhöriga fartyg, på fiske-, nöjes- och därmed jämförbara farkoster vilka är hemmahörande i landskapet samt på i landskapet hemmahörande handelsfartyg i regelbunden linjefart mellan Finland och Sverige;
- 4) statistik för landskapets behov;
- 5) tvångsinlösen och tvångsnyttjande av egendom och rättigheter för allmänt behov mot full ersättning samt annat tvångsöverförande för allmänt behov;
- 6) brottskriterier, straffsatser och andra påföljder av brott samt disciplinär bestraffning inom rättsområden hänförliga till landskapets lagstiftningsbehörighet ävensom föreläggande och utdömande av vite och annat äventyr inom sådana rättsområden;
- 7) allmän ordning och säkerhet med de undantag som anges i 20 § 17 och 26 punkterna;
- 8) undervisningsväsendet, kultur och idrott;
- 9) jämställdhet mellan kvinnor och män; släkt- och förnamn;
- 10) fornminnen;
- 11) arkiv-, biblioteks- och museiväsendet med det undantag som anges i 20 § 14 punkten;

12) hälso- och sjukvård för människor och djur med de undantag som anges i 20 § 13 punkten;

13) djurskydd;

14) trafik- och vägväsendet med de undantag som anges i 20 § 20 punkten;

15) brand- och räddningsväsendet;

16) byggnads- och planväsendet samt grannelagsförhållanden;

17) natur- och miljövård;

18) vatten;

19) jord- och skogsbruk, häri inbegripet även bestämmelser angående växtskydd, utsädesvaror, beredda fodermedel och handelsgödsel;

20) jakt och fiske;

21) sysselsättningens främjande; arbetsavtal, tjänstekollektivavtal för landskapets och kommunernas anställda; (utesluten.) anställdas medbestämmanderätt i företag;

22) folkbokföring;

23) firma-, förenings- och fartygsregistrering;

24) socialvård;

25) arbetspensionsskydd och annan socialförsäkring;

26) utminutering och utskänkning av alkoholhaltiga drycker; tillverkning och användning av samt handel med etanol för tekniska ändamål;

27) post- och radioväsendet;

28) närings- och yrkesverksamhet med de undantag som anges i 20 § 5, 6, 7, 13, 15, 20, 26 och 27 punkterna, dock sålunda att landstinget i dessa fall tillkommer behörighet att jämsides med rikets vederbörande organ lagstifta om främjande av närings- och yrkesverksamhet;

29) mineralfyndigheter och gruvdrift;

30) konsumentskydd, otillbörligt förfarande vid näringsverksamhet och främjande av konkurrens;

31) utövandet av församlings- och föreningsfriheten;

32) lantbruksinkomst med det undantag som anges i 20 § 24 punkten;

33) hyra och arrende;

34) nyttjande av jordbruksmark, skogsmark och fiskevatten så att dess produktionsförmåga tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt, varvid utan hinder av vad i 20 § 2 punkten och 11 § 1 mom. är föreskrivet kan i sådant syfte stadgas om föreläggande av vite eller om skyldighet att upplåta jordbruksmark och fiskevatten på arrende; för att beslut om antagande av landskapslag rörande sådant föreläggande eller sådan skyldighet skall anses fattat skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som röstat;

35) bankernas in- och utlåningsverksamhet, när fråga är om annat än räntesatserna och sådana (utesluten.) allmänna förutsättningar för utövande av verksamheten som uppställs i likviditets- och soliditetsfrämjande syfte och såvitt fråga är om andra banker än Finlands Bank och Postbanken;

36) övriga angelägenheter, vilka inte förbehållits rikets lagstiftning och vilka med tillämpning av de grundsatser denna paragraf innehåller hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

(Utesluten.)

11 §.

Sker inskränkning i skydd som viss rättighet åtnjuter enligt grundlag, kan rättigheten, om lagstiftningsbehörigheten på området ankommer på landstinget, inskränkas genom landskapslagstiftning högst i den utsträckning grundlagsskyddet avlägsnats. Landskapslag som här avses förblir i kraft även om grundlagsskyddet återinförs.

I de fall lagstiftningsbehörigheten ankommer på riket kan inskränkning av grundlagsskydd för rättighet vad gäller landskapet inte ske utan landstingets samtycke.

Införande av grundlagsskydd för rättigheter som inte tidigare är skyddade genom grundlag eller ändring av befintligt grundlagsskydd ändrar inte de i denna lag fastställda behörighetsgränserna mellan rikets och landskapets organ.

För att beslut om inskränkning och samtycke till inskränkning som avses i 1 och 2 mom. skall anses fattat av landstinget, skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som röstat.

12 §.

Landskapsstyrelsen äger rätt att genom landskapsförordning meddela föreskrifter rörande landskapsförvaltningens organisation och funktion, rörande verkställighet och tillämpning av lag och, om bemyndigande givits i landskapslag, rörande annan till landskapets behörighetsområde hörande angelägenhet.

I landskapsförordning får inte intas bestämmelse som innebär ändring av lag, om inte landstinget i lag givit bemyndigande därtill.

I landskapsförordning kan intas bestämmelse av rikslagstiftningsnatur om den i sak överensstämmer med motsvarande bestämmelse i rikslagstiftningen och kan anses behövlig för uppnående av syftet med förordningen. Sådan bestämmelse skall fortfarande vara i kraft oaktat rikslagstiftningen ändras.

Behörighet för landskapsstyrelsen att meddela föreskrifter i visst ämne utgör inte hinder för landstinget att genom landskapslag meddela föreskrifter i samma ämne.

Bemyndigande som avses i 1 mom. kan även ges kommun.

13 §.

Av landstinget antagen landskapslag utfärdas av landskapsstyrelsen om inte annat följer av 15 §. Har landstinget inte bestämt när lagen

träder i kraft, skall landskapsstyrelsen fatta beslut härom.
(Uteslutm.)

14 §.

Landskapslagarna skall underkastas granskning såsom i 15 § föreskrivs. Befinns det vid granskningen av landskapslag att landstinget i väsentligt avseende överskridit sin rätt till lagstiftning eller att landskapslagen rör rikets inre eller yttre säkerhet kan den förordnas att förfalla. Såsom överskridning av lagstiftningsrätten skall inte anses det förhållandet att landskapslagen innehåller bestämmelser som reglerar angelägenheter inom rättsområde där lagstiftningsrätten tillkommer rikets lagstiftande organ, om bestämmelserna i sak överensstämmer med motsvarande bestämmelser i rikslagstiftningen eller om de eljest stämmer överensstämme med grunderna för rättsordningen och om de kan anses behövliga för uppnåendet av lagens syfte.

15 §.

Beslutad landskapslag skall för granskning tillställas Ålandsdelegationen. Delegationen har rätt att inom två månader från dagen då landskapslagen delgavs delegationen besluta om lagen borde förordnas att förfalla eller inte. Finner delegationen att landskapslagen kan förordnas att förfalla, skall den ofördröjligen översända lagen jämte sitt beslut i ärendet till republikens president. Republikens president har rätt att inom två månader från dagen då landskapslagen delgavs honom besluta att lagen skall förfalla. Innan sådant beslut fattas, skall högsta domstolen avge yttrande i ärendet.

Landskapsstyrelsen skall ofördröjligen underrättas om beslut som Ålandsdelegationen och republikens president fattat med stöd av 1 mom. Har beslut inte fattats innan frist som anges i sagda moment utgått, skall landskapsstyrelsen underrättas även härom.

Förordnar republikens president att landskapslag som redan trätt i kraft skall förfalla, återgår lagens rättsverkningar. Det åligger landskapsstyrelsen att ofördröjligen, i den ordning som för kungörande av landskapslagar är föreskriven, till allmän kännedom meddela när lag som redan kungjorts förfallit.

Landstinget kan besluta att landskapslag skall underställas republikens president för granskning. Har sådant beslut fattats får lagen utfärdas först när det framgått att republikens president inte förordnat att den skall förfalla. I fall som här avses gäller för granskningsförfarandet i tillämpliga delar bestämmelserna i 1 och 2 mom.

16 §.

I angelägenhet som har särskild betydelse för landskapet och som hör till rikets behörighetsområde har landstinget rätt att väcka initiativ som genom regeringens försorg föreläggs riksdagen.

F ö r v a l t n i n g

17 §.

Handläggningen av administrativ uppgift vilken föranleds av ärende som hänförs till landskapets lagstiftningsbehörighet ankommer på landskapsstyrelsen eller annan landskapsmyndighet, om inte uppgiften anförtrots kommunalt organ, med beaktande av följande:

1) statistiska uppgifter som landskapsmyndighet har tillgång till skall på begäran tillhandahållas statsmyndighet;

2) åtgärder av alkoholpolitisk natur som kan få återverkningar även utanför landskapet eller vilka i annat avseende kan ha mer vittgående betydelse kan vidtas först sedan samråd med vederbörlig riksmyndighet ägt rum;

3) folkbokföringen skall organiseras i samråd med inrikesministeriet; statens myndigheter har rätt att erhålla för deras verksamhet erforderliga uppgifter ur landskapets befolkningsregister; samt

4) registreringen av föreningar och firmor samt handels- och fiskefartyg skall organiseras i samråd med vederbörande statsmyndigheter; angående rätten att erhålla utdrag ur här avsedda register gäller vad i rikslagstiftningen är bestämt om motsvarande register.

18 §.

I landskapets och kommuns tjänst kan anställas person som saknar finskt medborgarskap men som är medborgare i något av de övriga nordiska länderna.

R ä t t s s k i p n i n g

19 §.

Ändring i beslut, som fattats av landskapsstyrelsen underlydande myndighet (uteslutr.) söks hos landskapsstyrelsen om ärendet inte angår beskattning.

Besvär beträffande lagligheten i beslut som fattats av landskapsstyrelsen (uteslutr.) anföras hos högsta förvaltningsdomstolen (uteslutr.)

Rätten till ändringssökande enligt 1 och 2 mom. kan inskränkas genom landskapslag, dock inte i ärende som faller under rikets lagstiftningsbehörighet.

Uppgift som hör till området för förvaltningsrättsskipningen kan genom landskapslag anförtros landskapsmyndighet eller kommunal myndighet i ärende som hänförs till landskapets behörighetsområde och inte angår beskattning.

För förvaltningsrättsskipningen i landskapet kan genom lag som givits med landstingets samtycke inrättas en särskild förvaltningsdomstol. Utan

hinder av vad i 1 mom. stadgas kan denna domstol i landskapslag anförtros rättsskipningsuppgifter jämväl i ärenden hänfödda till landskapets behörighetsområde.

3 kap.

Rikets behörighetsområde.

L a g s t i f t n i n g

20 §.

Med beaktande av vad i övrigt i denna lag stadgas tillkommer rikets lagstiftande organ behörighet att lagstifta när fråga är om

- 1) statsförvaltningens organisation och funktion, här i inbegripet även rättsskipning, utsökning och straffverkställighet;
- 2) instiftande, ändring, förklaring och upphävande av samt avvikelser från enskildas genom grundlag skyddade rättigheter;
- 3) medborgarskap i Finland; förhållandet till utländska makter; inflyttning till landet, utflyttning från landet, utlämning för brott, pass; allmänna villkor för utlännings och utländsk sammanslutnings rätt att äga och besitta fast egendom och aktier samt att idka näring;
- 4) annan än i 10 § 6 punkten nämnd strafflagstiftning; ansvar för skada;
- 5) handeln med utlandet, såvitt fråga är om tryggheten av landets näringsliv;
- 6) bank- och penningväsendet (utesluten.), valutahandel;
- 7) måttenheter, mätredskap och mätmetoder; standardisering, tillverkning, och kontrollstämpling av samt handel med arbeten innehållande ädla metaller;
- 8) statistik för rikets behov;
- 9) dödförklaring, förmyndarskap, barns rättsliga ställning, äktenskap och familjeförhållanden i övrigt samt arv;
- 10) upphovsmäns rättigheter och skyldigheter;
- 11) försäkringsavtal;
- 12) religion och religionssamfund;
- 13) smittosamma sjukdomar hos människor och husdjur; kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, rättsmedicinska undersökningar; krav på yrkeskunskap för att verka inom hälso- och sjukvården; mediciner, narkotiska ämnen samt framställning av preparat innehållande hälsofarliga ämnen och fastställande av deras användningsändamål;
(Utesluten.)
- 14) arkivalier som härrör från statsmyndighet;
- 15) atomenergi;
- 16) användningen av riksflaggan och andra symboler för statsmakten på byggnad som används av statens ämbetsverk, anstalt eller inrättning samt användningen av riksflaggan som handels- och sjöfartsflagga (utesluten.)
- 17) landets inre och yttre säkerhet;
- 18) befolkningsskydd;

19) utövandet av yttrandefriheten;

20) handelssjöfart och lufttrafik, dock inte vad gäller rätten till näringsutövning; farleder för handelssjöfarten och regleringen av trafiken därstädes; (utesltn.)

21) fastighetsbildning och fastighetsregistrering samt därmed sammanhängande uppgifter;

22) organisation och inre verksamhetsformer hos stiftelser och sammanlutningar som bildas genom avtal (utesltn.);

23) förhållandet mellan arbetsgivare och anställd (utesltn.); arbetarskydd; arbetslöshetskassor;

24) främjandet av exporten av lantbruksprodukter;

25) affärsbokföring;

26) skjutvapen och skjutförnödenheter;

27) telefon- och telegrafväsendet;

28) enskildas rättigheter och skyldigheter, vilka inte ansluter sig direkt till rättsområde som enligt denna lag är hänfört till landskapets lagstiftningsbehörighet;

29) område som inte hittills förutsatts i lagstiftningen och som med tillämpning av de grundsatser denna paragraf innehåller är att hänföra till rikets lagstiftningsbehörighet.

Avser regeringen förelägga riksdagen förslag i vilket ingår bestämmelse som uteslutande gäller landskapet eller som i övrigt har särskild betydelse för landskapet skall landstingets yttrande inhämtas därförinnan.

F ö r v a l t n i n g

21 §.

Handläggningen av administrativ uppgift vilken föranleds av ärende som hänförs till rikets lagstiftningsbehörighet ankommer på riksmyndighet, om inte uppgiften anförtratts kommunalt organ, med beaktande av följande:

1) person som åtnjuter åländsk hembygdsrätt kan, för fullgörande av arbetsplikt som allmänt åläggs medborgarna då krigstillstånd råder, utan eget samtycke förordnas till arbete endast inom landskapet och härvid endast till sådan syssla som är nödvändig för upprätthållandet av samhällsfunktionerna;

2) förvaltningen av uppgifter hörande till befolkningsskyddet omhändertas av statens och landskapets myndigheter gemensamt enligt vad därom i överenskommelseförordning närmare bestäms; beslut om förflyttning av i landskapet bosatta personer till ort utanför landskapet på grund av befolkningsskyddsåtgärder kan fattas endast med landskapsstyrelsens samtycke;

3) i pass som utfärdas åt den som åtnjuter åländsk hembygdsrätt skall antecknas ordet "Åland";

4) uppgifter som på grund av lagstiftningen rörande bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur samt uppgifter som på grund av

lagstiftningen rörande framställning av preparat innehållande hälsofarliga ämnen och rörande användningen därav ankommer på statlig myndighet, skall i landskapet omhänderhas av landskapsstyrelsen eller av annan genom landskapslagstiftning bestämd myndighet;

5) på landskapsstyrelsen ankommer att avgöra huruvida person som erhållit behörighet i annat nordiskt land uppfyller kraven på behörighet för verksamhet inom hälso- och sjukvården i landskapet; härvid skall iakttagas att den som godkänts i av landskapsstyrelsen anordnat prov rörande den i landskapet på området gällande lagstiftningen skall förklaras behörig för verksamhet i landskapet;

6) uppgifter, som på grund av lagstiftningen rörande utlänningsrätt att äga och besitta fast egendom samt idka näring och yrke i landet ankommer på statlig myndighet, skall i landskapet omhänderhas av landskapsstyrelsen;

7) vid handläggningen av frågor rörande hastighetsbegränsningar i för handelssjöfarten avsedda farleder inom landskapet samt vid handläggningen av övriga frågor rörande luft- och sjötrafiken som är av särskild betydelse för landskapet skall samråd äga rum med landskapsstyrelsen;

8) ny farled för handelssjöfarten kan inrättas i landskapet endast med landskapsstyrelsens samtycke;

9) på landskapsstyrelsen ankommer att handlägga frågor rörande ordnandet av den interna lufttrafiken i landskapet;

10) vid statistiska undersökningar som statens myndigheter låter utföra i landskapet skall samarbete äga rum med landskapets vederbörande myndigheter;

11) statistiska uppgifter som statens myndigheter har tillgång till skall på begäran tillhandahållas landskapets vederbörande myndigheter;

12) prövning och avgörande av kyrkostyrelsens beslut rörande församlingsindelningen som enligt kyrkolagen ankommer på statsrådet sker, vad gäller landskapet, i samråd med landskapsstyrelsen;

13) arkivalier som härrör från i landskapet verksamma statsmyndigheter får bortföras från landskapet endast i den ordning som närmare bestäms i överenskommelseförordning;

14) beslut rörande penninginrättningarnas verksamhet, vilka av Finlands Bank fattas i likviditets- eller soliditetsfrämjande syfte, skall beträffande i landskapet verksamma penninginrättningar fattas efter samråd med landskapsstyrelsen eller av landskapsstyrelsen för ändamålet tillsatt organ;

15) beslut om indragning av inrättning eller fast arbetsställe tillhörande statens lokalförvaltning på Åland kan fattas endast med landskapsstyrelsens samtycke;

16) landskapsstyrelsens yttrande skall inhämtas före beviljande av tillstånd för utövande av reglementerad näring, i de fall där beviljande av tillstånd ankommer på statlig myndighet;

17) statsmyndighets beslut om tillstånd för byggande, innehav och användning av anläggning för utvinning av atomenergi eller hantering och förvaring av ämnen i anslutning till atomenergiproduktion får i fråga om anläggning (uteslutr.) i landskapet fattas endast med landskapsstyrelsens samtycke;

18) beslut om koncession som statsmyndighet beviljar för anläggande och användning av telefonledningar för allmänt begagnande i landskapet får fattas endast med landskapsstyrelsens samtycke;

19) på vederbörande landskapsmyndighet ankommer att beivra överträdelser av inom landskapet tillämplig rikslagstiftning enligt vad därom i överenskommelseförfordning närmare bestäms;

20) utan hinder av vad i rikslagstiftningen kan vara föreskrivet får film, som av offentlig granskningsmyndighet godkänts för visning i Sverige eller som där kan visas utan sådan granskning, införas till och visas i landskapet Åland; genom överenskommelseförfordning kan dock rikslagstiftningen även i fråga om sådana filmer göras tillämplig i landskapet, varvid även kompletterande bestämmelser vid behov utfärdas.

Riksmyndighet, vars verksamhetsområde omfattar landskapet, är skyldig att vid fullgörandet av sina uppgifter beakta vad i landskapslagstiftningen är föreskrivet.

Riksmyndighet är skyldig att, när särskild sakkunskap är erforderlig, inom gränserna för sin allmänna befogenhet, på anhållan bistå landskapsmyndighet vid handhavandet av till självstyrelsen hörande uppgift. Om sådan handräckning gäller i övrigt vad genom förordning är närmare stadgat.

22 §.

Med landskapsstyrelsens samtycke kan handläggningen av till riksförvaltningen hörande uppgift för viss tid eller tills vidare genom förordning (ö v e r e n s k o m m e l s e f ö r o r d n i n g) överföras till landskapsmyndighet ävensom till landskapsförvaltningen hörande uppgift överföras till riksmyndighet. För sålunda överförd uppgift gäller, intill dess återförande sker, i behörighetshänseende samma regler som för övriga uppgifter vilkas handläggande ankommer på den berörda myndigheten.

Uppsägs överenskommelseförfordning skall förordning om upphävandet utfärdas inom ett år räknat från dagen för uppsägningen. Landskapslag som innebär ändring av förordning får till den delen inte tillämpas innan förordningen ändrats eller upphävts.

23 §.

Föreskrift som utfärdas i administrativ ordning av republikens president, statsrådet, ministerium eller centralt ämbetsverk och som uteslutande

gäller landskapet eller som i övrigt har särskild betydelse för landskapet skall före utfärdandet föreläggas landskapsstyrelsen för yttrande.

24 §.

Republikens president fattar beslut i ärenden som rör landskapet på sätt i 34 § regeringsformen föreskrivs.

Ärenden som rör landskapets självstyrelse föredras i statsrådet från finansministeriet när fråga är om landskapets hushållning och i övriga fall från justitieministeriet.

Till föredragande i ärenden som avses i 2 mom. förordnar statsrådet efter landskapsstyrelsens hörande vid ettvart av de i momentet nämnda ministerierna någon med landskapets självstyrelse förtrogen person som fullständigt behärskar svenska språket.

R ä t t s s k i p n i n g

25 §.

Handläggningen av rättsskipningsuppgift ankommer på riksmyndighet, om inte uppgiften anförtrotts kommunalt organ eller annat följer av 19 §.

4 kap.

Bestämmelser om språket.

26 §.

Landskapet och de åländska kommunerna är inte skyldiga att upprätthålla eller lämna bidrag till skolor med annat undervisningsspråk än svenska.

Utan vederbörande kommuns samtycke får undervisning i annat språk än svenska inte meddelas i läropliktskola som erhåller bidrag ur allmänna medel.

Vid utbildning som staten anordnar skall undervisningsspråket vara svenska, om det förutsätts att även i landskapet bosatta personer skall delta i utbildningen.

Den som avlagt examen vid läroinrättning i landskapet kan, i enlighet med vad i förordning närmare stadgas, vinna inträde till och avlägga examen vid svensk- eller tvåspråkig undervisningsanstalt som upprätthålls av staten eller som åtnjuter understöd av staten, oaktat han inte fyller de fordringar på insikter i finska språket som för inträde och avläggande av examen möjligen gäller.

27 §.

Riksmyndigheternas i landskapet samt Ålandsdelegationens ämbetsspråk är svenska. Dock äger finsk medborgare som har finska till modersmål rätt att i egen sak inför domstol använda sitt eget språk. Högsta domstolens i denna lag förutsatta yttranden och avgöranden skall avfattas på svenska.

Skrivelser och andra handlingar som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och riksmyndigheterna i landskapet skall vara avfattade på svenska. Detsamma gäller utväxlingen av skrivelser och andra handlingar mellan å ena

sidan nämnda myndigheter och å andra sidan statsrådet, de centrala riksmyndigheterna samt sådana överdomstolar och andra riksmyndigheter vilkas ämbetsdistrikt innefattar landskapet eller del därav.

Expeditioner som utges av riksmyndigheter som avses i 1 och 2 mom. skall utfärdas åtminstone på svenska språket, om den omständigheten att landskapet eller del därav innefattas i myndighetens ämbetsdistrikt utgör anledningen till att ärendet handläggs därstädes.

Det som i 2 mom. sägs om landskapsmyndighet gäller även kommunal myndighet i landskapet.

28 §.

I verksamhet som staten eller sammanslutning, där staten äger avgörande inflytande, upprätthåller i landskapet får anställas endast person vars modersmål är svenska eller som eljest styrkt att han behärskar svenska språket såväl i tal som i skrift. I verksamheten skall företrädesvid anställas personer som vid anställningsförhållandets inledande är bosatta i landskapet.

Som kompetenskrav för anställning inom verksamhet som avses i 1 mom. kan, såvida fråga är om sådan tjänst inom rättegångsväsendet för vilken fordras examen från högskola, uppställas insikter i finska språket. Om landskapsstyrelsen samtyckt därtill, kan även för annan i 1 mom. avsedd anställning fordras insikter i finska språket.

Inhemsk examen som utgör kompetenskrav för anställning som avses i 1 mom. kan ersättas med jämförbar examen som avlagts i annat nordiskt land, i enlighet med vad genom förordning närmare stadgas.

29 §.

Den åländska befolkningens behov skall tillgodoses på svenska språket inom samhällets olika sektorer. Det ankommer på statsrådet att vidta de åtgärder som påkallas med anledning härav.

Genom statens försorg skall tillses att föreskrifter, vilka inte är av den art som avses i 22 § regeringsformen men vilka på grund av de däri angivna föreskrifterna eller annat myndighetspåbud bör följas, skall finnas tillgängliga på svenska språket.

Oversättningsuppgifter som föranleds av bestämmelserna i 1 och 2 mom. kan även utföras genom landskapets försorg, om landskapsstyrelsen anser det befogat. Kostnaderna härför täcks såsom i 34 § är stadgat.

30 §.

Det ankommer på riksombudsmannen att tillse att bestämmelserna i 26 § 3 och 4 mom. samt i 27-29 §§ efterföljs.

5 kap.

Landskapets hushållning.

31 §.

Landstinget utövar sin budgeteringsrätt genom fastställande av en årlig

inkomst- och utgiftsstat för landskapet.

(Uteslutr.)

32 §.

Till staten erlagda skatter och avgifter av skattenatur vilka härrör från Åland skall anses uppburna för landskapets räkning. Vid denna beskattning skall de i riket allmänt gällande bestämmelserna följas med beaktande av

1) att skatter och avgifter av helt nytt slag inte får upptas utan landstingets samtycke;

2) att landstinget genom landskapslag beslutar om närings- och nöjes-skatte, skatt på arv och gåva, skatt på motorfordon, skatt på försäkringspremier, skatt på elektrisk ström, arbetsgivares barnbidragsavgift samt om stämpelskatt inom landskapets behörighetsområde; samt

3) att finansministeriet på framställning av landstinget skall utfärda ändrade grunder för inkomstbeskattningen i landskapet så, att inkomst är skattepliktig och avdrag tillåtet samt skatteuppbörd sker enligt bestämmelser som gäller vid kommunalbeskattningen i landskapet.

Landstinget kan genom landskapslag besluta om upptagande av särskilda landskapsskatter och avgifter av skattenatur utöver de skatter och avgifter som staten uppbär för landskapets räkning.

I 1 mom. 2 punkten och 2 mom. avsedd landskapslag skall inte underkastas i 15 § avsedd granskning. (Uteslutr.)

I fråga om de skatter beträffande vilka beslutanderätten tillhör rikets behörighetsområde handhas förvaltningsuppgifterna av rikets myndigheter, dock så att stämpelskatten uppbärs med landskapets stämpelmärken eller genom användning av motsvarande bevis över erlagd stämpelskatt på sätt som i förordning närmare stadgas. I övrigt handhas skatteförvaltningen av landskapets myndigheter.

33 §.

Till landskapet skall årligen överföras en mot folkmängdsrelationen svarande del av statens andel av vinstmedlen i statens affärsföretag och penninginrättningar samt aktiebolag med statlig majoritetvilkas verksamhet i väsentlig grad berör landskapet.

Närmare bestämmelser om i 1 mom. avsedd överföring utfärdas genom förordning given med landskapsstyrelsens samtycke.

34 §.

Till landskapet kan i enlighet med överenskommelse mellan vederbörliga stats- och landskapsmyndigheter betalas ersättning ur statsmedel för upprätthållande av verksamhet som till betydande del tjänar riksintressen.

Till landskapet skall betalas bidrag ur statsmedel

1) för täckande av merkostnader som föranleds av lagens i 1 § angivna syften; samt

2) för täckande av kostnader som föranleds av naturkatastrof, oljeutsläpp eller därmed jämförbar olycka, om det inte skäligen kan fordras att landskapet ensamt skall bära kostnaderna.

Ges bidrag som avses i 2 mom. för visst ändamål, kan det förenas med villkor för säkerställande av att bidragets syfte uppnås.

35 §.

Om landskapets skatteinkomster, beräknade enligt i riket allmänt gällande grunder, under två på varandra följande år sammanräknat understiger en mot folkmängdsrelationen svarande andel av statens inkomster av skattenatur, förhöjda med femton procent, skall för uppnående av sagda förhållande mellan dessa på nyssnämnt sätt justerade inkomstbelopp erläggas statsbidrag till landskapet.

Ur statsmedel betalas bidrag till förhindrande eller undanröjande av sådana av landskapsmyndigheternas åtgärder oberoende väsentliga rubbningar i samhällsekonomin som drabbar enbart landskapet eller som drabbar landskapet särskilt hårt.

36 §.

För landskapets behov kan upptas lån. Vid upptagande av lån hos Finlands Bank skall tillämpas de kreditvillkor som vid varje särskild tidpunkt gäller i fråga om jämförbart lån som staten upptagit hos banken. För upptagande av lån i utlandet erfordras samtycke av republikens president förutom för lån från sammordiska finansieringsinstitut.

37 §.

Det åligger landskapet att delta i de nettokostnader som föranleds av statens lokalförvaltning i landskapet samt i de överföringsutgifter som ur statsmedel erläggs till i landskapet hemmahörande personer och samfund.

Landskapets andel av de årliga kostnaderna för statens lokalförvaltning beräknas enligt folkmängdsrelationen på basen av de totala nettokostnaderna i hela landet för statlig lokalförvaltning av samma slag som upprätthålls i landskapet. På motsvarande sätt fastställs landskapets andel av statens överföringsutgifter. I förordning given med landskapsstyrelsens samtycke kan stadgas om avvikelser från denna beräkningsgrund.

Inrättas ny myndighet för utövande av statens förvaltning i landskapet, kan landskapet delta i kostnaderna för denna enligt överenskommelse mellan landskapsstyrelsen och vederbörande riksmyndighet.

38 §.

Skatter och avgifter av skattenatur som riksmyndigheterna med stöd av 32 § uppbär för landskapets räkning erläggs till landskapet i efterskott för ettvarit kalenderår. Kan landskapets andel i fråga om visst slag av skatt inte fastställas till exakt belopp eller uppkommer i anseende till förhållandena oskäligen kostnader om skatteandelen fastställs exakt, får dess storlek uppskattas på sätt som stadgas i förordning given med landskapsstyrelsens samtycke.

På landskapets i 1 mom. avsedda skatteandel betalas under kalenderåret förskott i tolv månatliga rater. Vid bestämmande av förskottsbeloppet skall avdrag göras för den uppskattade kostnadsandel landskapet enligt 37 § skall erlägga samt ändringar i de beräknade skatteinkomsterna beaktas. Även ändring som sker under löpande kalenderår skall om möjligt beaktas.

39 §.

Det ankommer på Ålandsdelegationen

1) att fastställa storleken av landskapets i 38 § 1 mom. avsedda skatteandel, storleken av det förskott som avses i 38 § 2 mom. samt storleken av det belopp som enligt 33 § skall överföras till landskapet;

2) att fastställa storleken av landskapets i 37 § avsedda andel i statens utgifter;

3) att fastställa storleken av bidrag som avses i 35 § 1 mom.; samt

4) att pröva huruvida bidrag som avses i 34 § 2 mom. och 35 § 2 mom. skall beviljas och, om bidrag beviljas, besluta om bidragens storlek samt om de villkor som möjligen bör förenas härmed.

Beslut som Ålandsdelegationen fattat i fråga som avses i 1 mom. skall för att vinna bindande kraft stadfästas av republikens president. Beslutet skall stadfästas oförändrat eller lämnas utan stadfästelse.

Vid eventuell oenighet rörande innebörden av överenskommelse som avses i 34 § 1 mom. avgörs frågan av Ålandsdelegationen.

40 §.

Landstinget kan, utan hinder av bestämmelserna i detta kapitel, genom landskapslag (utesluten.) till landskapet överföra lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten i fråga om inkomst- och förmögenhetsbeskattningen, sjömansskatten och lotteriskatten. Sådan landskapslag träder i kraft tidigast ett år efter utfärdandet.

Av landstinget omfattat förslag angående i 1 mom. avsedd landskapslag skall vila till första lagtima session efter val och härvid för att bli gällande antas genom beslut som omfattas av minst två tredjedelar av dem som röstat.

I 1 mom. avsedd landskapslag skall inte underkastas i 15 § avsedd granskning.

Närmare bestämmelser om överförande av beskattningen utfärdas genom förordning.

6 kap.

Bestämmelser rörande mellanstatliga förhållanden.

41 §.

Fördrag som ingås mellan Finland och främmande makt blir, i fråga om angelägenheter som faller under landskapets behörighet, bindande för landskapet sedan fördraget godkänts av landstinget. Landstinget kan bemyndiga landskapsstyrelsen att godkänna och uppsäga sådant fördrag.

Har landstinget eller landskapsstyrelsen beslutat uppsäga fördrag som avses i 1 mom., ombesörjer rikets vederbörande organ uppsägningen på landskapets vägnar.

42 §.

Landskapsstyrelsen kan ta initiativ till och har rätt att vara representerad vid förhandlingar rörande ingående av fördrag med nordiskt land. Vid förhandlingar om ingående av fördrag med annat än nordiskt land har landskapsstyrelsen rätt att vara representerad när fråga är om angelägenhet som faller under landskapets behörighet eller vilken eljest kan ha väsentlig betydelse för landskapet.

Landskapsstyrelsen skall underrättas om när förhandlingar om här avsedda fördrag inleds.

43 §.

På bemyndigande av republikens president kan landskapsstyrelsen förhandla om och sluta för landskapet särskilda fördrag med annat nordiskt land, när fråga är om angelägenhet som faller under landskapets behörighet eller vilken eljest kan ha väsentlig betydelse för landskapet.

44 §.

Förpliktelser avseende landskapets demilitarisering, vilka åvilar Finland enligt internationella fördrag, fortfar att gälla till de delar de möjligen förlorar sin mellanstatligt bindande verkan, om inte landstinget samtyckt till annat.

45 §.

Regeringen åligger att, så snart möjlighet därtill föreligger, försöka utverka internationella garantier för tillämpningen av denna lag, såvitt angår bestämmelserna om svenska språkets ställning, den åländska hembygdsrätten och därtill anslutna i denna lag nämnda rättigheter, utnämning av riksombudsman samt grunderna för de finansiella relationerna mellan riket och landskapet ävensom angående rätt för landskapet att genom förmedling av regeringen få sådan fråga underställd internationellt forum.

7 kap.

Särskilda bestämmelser.

46 §.

Om bestämmelse i landskapsförordning står i strid med landskapslag eller i landskapet tillämplig rikslagstiftning får den inte tillämpas av myndighet, såframt annat inte följer av 12 § 3 mom.

Eventuell tvist angående de befogenheter som i fråga om viss förvaltningsåtgärd tillkommer landskaps- respektive riksmyndighet avgörs av högsta domstolen på framställning av antingen landskapsstyrelsen eller den av frågan berörda riksmyndigheten. Innan frågan avgörs skall yttrande inhämtas från den berörda myndighet som inte anhängiggjort ärendet samt från Ålandsdelegationen.

47 §.

Åtal mot ledamot av landskapsstyrelsen och föredragande vid landskapsstyrelsen för brott i tjänsten handläggs av Åbo hovrätt.

48 §.

När denna lag träder i kraft övergår statens fasta egendom samt byggnader och andra anläggningar i landskapet Åland i landskapets ägo, dock så att byggnad och annan anläggning som då används huvudsakligen för fullgörandet av uppgifter tillhörande den egentliga statsförvaltningen förblir i statens ägo och för anläggningarna behövliga markområden i statens besittning så länge här sagda förutsättningar är för handen. Efter lagens ikraftträdande kan staten inte med äganderätt förvärva fast egendom i landskapet.

Har staten för ändamål som avses i 1 mom. behov av annan fast egendom än den som enligt momentet tillsvidare kvarblir i statens besittning, skall, såvitt möjligt, erforderliga markområden med nyttjanderätt tillhandahållas genom landskapets försorg för den tid behovet varar.

För rätten att nyttja i 1 och 2 mom. avsedd fast egendom erlägger staten ersättning endast i den mån härav uppkommer kostnader för landskapet. Byggnad eller annan anläggning som staten låtit uppföra på markområde som avses i 1 och 2 mom. tillfaller landskapet när den blivit obehövlig för i 1 mom. avsett ändamål om den inte bortflyttas.

Bestämmelserna i 3 mom. rörande övergång av äganderätten till byggnad och annan anläggning är tillämpliga även i fråga om sådana byggnader och andra anläggningar som staten låtit uppföra i landskapet på annan än landskapet tillhörig mark.

Tvist som kan uppkomma på grund av bestämmelserna i 1-4 mom. avgörs av Ålandsdelegationen. Ålandsdelegationens avgörande är slutligt.

Staten kan även på annat än i 2 mom. avsett sätt förvärva nyttjanderätt till fast egendom i landskapet, om behovet därav inte kan tillgodoses genom landskapets försorg.

49 §.

Arv efter person som saknar arvinge tillfaller landskapet till den del fråga är om i landskapet befintlig egendom.

50 §.

Förbehålls staten eller sammanslutning där staten äger avgörande inflytande ensamrätt till utövande av näringsverksamhet som enligt 20 § skall regleras genom rikslagstiftning och som när denna lag träder i kraft är tillåten även för enskild, eller begränsas eljest genom särskilda bestämmelser rätten till utövande av sådan näringsverksamhet, får näringsutövningen i landskapet fortsätta i enlighet med tidigare gällande regler intill dess genom landskapslag bestäms att landskapet eller sammanslutning där landskapet äger avgörande inflytande skall tillkomma samma rätt såvitt gäller landskapet Åland eller att samma begränsning skall gälla här. För att beslut om antagande av landskapslag som här avses skall anses fattat skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som röstat.

Även i andra än i 1 mom. angivna fall tillkommer landskapet samma rätt som staten, när fråga är om förmåner av huvudsakligen ekonomisk natur som staten på offentligrättslig grund åtnjuter eller erbjuder.

51 §.

Genom landskapslag kan utfärdas bestämmelser enligt vilka landskapets särställning beaktas vid handelsutbytet mellan Åland och utlandet.

52 §.

Genom landskapslag kan, under de förutsättningar som närmare anges i lagen, finsk medborgare som saknar åländsk hembygdsrätt och medborgare i annat nordiskt land medges rösträtt och valbarhet vid val som äger rum för utseende av innehavare av kommunala förtroendeuppdrag.

För att beslut om antagande av i 1 mom. avsedd landskapslag skall anses fattat skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som röstat.

53 §.

Vid val till riksdagen och val av republikens president utgör landskapet en valkrets. Om dessa val är särskilt stadgat.

54 §.

Råder i något avseende motstridighet mellan denna lags finska och svenska texter, skall lagen tillämpas i enlighet med den svenska texten.

55 §.

Denna lag gäller som grundlag. De här använda benämningarna för självstyrelseorganen kan dock ändras genom landskapslag. Till övriga delar kan lagen ändras, förklaras eller upphävas endast genom överensstämmande beslut av riksdagen och landstinget, vilka fattats för riksdagens

del i den ordning som gäller vid ändring, förklaring eller upphävande av grundlag och för landstingets del av en majoritet uppgående till minst två tredjedelar av dem som röstat.

8 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser.

A l l m ä n n a b e s t ä m m e l s e r

56 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19... och genom densamma upphävs självstyrelselagen för Åland av den 28 december 1951 (670/51), nedan benämnd den gamla lagen samt övriga mot denna lag stridande bestämmelser ävensom lagen den 16 februari 1979 om tillämpningen i landskapet Åland av lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (182/79).

Rättsområde som enligt den gamla lagen hänförs sig till landskapets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet kvarblir inom landskapets behörighetsområde när denna lag träder i kraft. Bestämmelse i rikslagstiftningen som vid sagda tidpunkt är tillämplig inom här avsett rättsområde skall såsom förut gälla i landskapet till dess den ändras eller upphävs i den ordning som föreskrivs i denna lag eller som är särskilt föreskriven.

Inom rättsområde, som genom denna lag eller genom bestämmelser, utfärdade i stöd av densamma, har överförts från rikets till landskapets behörighetsområde, skall rikslagstiftningen i den lydelse den hade vid tidpunkten för överföringen fortfarande tillämpas intill dess den genom landskapslagstiftning blivit ändrad eller upphävd.

Beslut om antagande av landskapslag som fattats före denna lags ikraftträdande skall undergå granskning såsom i den gamla lagen är föreskrivet.

Ärende som är anhängigt hos myndighet när behörighetsförskjutning äger rum enligt denna lag, skall fortfarande handläggas av samma myndighet, varvid även den före behörighetsförskjutningen gällande lagstiftningen skall iakttas.

Om inte annat följer av denna lag skall rättighet som någon tillkommer på grund av bestämmelse i den gamla lagen fortfarande bestå intill dess annat med stöd av denna lag föreskrivs.

Utan hinder av vad i 28 § föreskrivs är den som vid denna lags ikraftträdande innehar anställning som avses i sagda paragraf fortfarande behörig att inneha den anställningen.

Den gamla lagens bestämmelser om förvärv av åländsk hembygdsrätt och av rätt att idka näring skall fortfarande tillämpas i fråga om den som vid denna lags ikraftträdande saknar åländsk hembygdsrätt samt har sitt egentliga bo och hemvist i landskapet. Detsamma gäller bestämmelserna om sammanslutningars och stiftelsers förvärv av rätt att idka näring.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till lagrum som ersatts av bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Förberedande åtgärder för denna lags verkställighet kan vidtas före dess ikraftträdande.

57 §.

Inom rättsområde som anges i 10 § 22-36 punkterna skall lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten tillkomma landskapet helt eller delvis först från den tidpunkt landstinget i landskapslag bestämmer, såframt annat inte följer av 56 § 2 mom. Ikraftträdandet av sådan lag, övertagandet av förvaltningen och tillämpningen av övriga i landskapslagstiftning givna bestämmelser inom här avsett område kan äga rum tidigast ett år efter det landskapslagen om överföring har utfärdats.

Närmare bestämmelser om de åtgärder som föranleds av i 1 mom. avsett övertagande utfärdas genom förordning.

Personal i statlig tjänst som berörs av den i 1 mom. avsedda övergången av lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten skall med bibehållna förmåner överföras till motsvarande uppgifter i landskapets anställning i enlighet med vad därom bestäms i sådan förordning som avses i 2 mom.

58 §.

Inom rättsområde som anges i 20 § 1 mom. 18-29 punkterna kan lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten helt eller delvis överföras till landskapet från den tidpunkt riksdagen bestämmer i lag, vilken utfärdats med landstingets samtycke. Ikraftträdandet av sådan lag, överförande av förvaltningen och tillämpningen av i landskapslagstiftning givna bestämmelser inom här avsett område kan äga rum tidigast ett år efter det sagda rikslag har utfärdats.

59 §.

Bestämmelserna i 41 § 2 mom. om uppsägande av fördrag är tillämpliga även i fråga om fördrag som är gällande när denna lag träder i kraft.

60 §.

Tjänsten som landshövding i landskapet Åland ombildas vid denna lags ikraftträdande till en tjänst som riksombudsman och landshövdingen överförs med bibehållna förmåner till riksombudsmannatjänsten. Beträffande ombildande av länsstyrelsen i landskapet Åland stadgas särskilt.

61 §.

I rikets allmänna arkiv förvarade arkivalier som särskilt rör landskapet skall överföras till landskapsarkivet i enlighet med vad därom närmare bestäms i överenskommelseförordning.

62 §.

Mandattiden för de nuvarande ledamöterna och ersättarna av Ålands-delegationen, ordföranden och dennes ersättare undantagna, utgår den 31 december det år ordinarie landstingsval första gången hålls efter lagens ikraftträdande. Mandattiden för de ledamöter som första gången väljs med stöd av denna lag inleds den 1 januari påföljande år.

S ä r s k i l d a b e s t ä m m e l s e r b e t r ä f f a n d e
h u s h å l l n i n g e n

63 §.

Ordinarie utjämning enligt den gamla lägen äger sista gången rum för år 19... Inkomst och utgiftsrest som hänför sig till tiden före denna lags ikraftträdande skall vid utjämningen beaktas såsom inkomst och utgift. Efter utgången av sagda år beviljas inte längre extraordinarie anslag, om inte fråga är om tilläggsanslag för ändamål för vilket extraordinarie anslag därförinnan beviljats.

64 §.

I fråga om skatter som avses i 32 § 1 mom. 2 punkten vilka tidigare inte innefattas i landskapets behörighetsområde utövas landstingets beslutanderätt första gången för skatteåret 19... Förskottsdebitering som möjligen äger rum för sagda år sker i enlighet med tidigare gällande bestämmelser och därvid influtna medel redovisas till landskapet.

65 §.

För i 38 § 2 mom. avsedda skatteförskott, som utbetalas för år 19..., upptas anslag i statsförslaget. Anslaget skall utgöra lika stor del av de skatteinkomster av ifrågavarande slag vilka sagda år beräknas inflyta i hela landet, som den i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhets-skatten och sjömansskatten sammanlagt utgör av motsvarande skattebelopp i hela landet enligt senast fastställda beskattning.

66 §.

Räntor och amorteringar på landskapslån som beviljats före denna lags ikraftträdande tillfaller landskapet.

Med hänvisning till det ovan anförda får stora utskottet vördsamt föreslå att Landstinget måtte bringa detta betänkande till landskapsstyrelsens kännedom för att framföras såsom önskemål vid den förestående revisionen av självstyrelselagen.

hamn den 19 januari 1983.

På stora utskottets vägnar:

Alarik Häggblom
ordförande

Dag Boman
sekreterare

Göran Lindholm
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordföranden Alarik Häggblom, vice ordföranden Karl Jansson, ledamöterna Ulf Andersson (delvis), Erik Berg, Göran Helling (delvis), Stig Holmberg, Georg Blomqvist, Sven-Olof Lindfors (delvis), Barbro Sundback (delvis) och Mirjam Öberg samt ersättarna Tage Boman (delvis), Roald Karlsson (delvis), Olof M. Jansson (delvis) och Ray Söderholm (delvis).

R e s e r v a t i o n e r .

Utöver de socialdemokratiska reservationer som bifogats till PRK:s betänkande samt lagutskottets betänkande nr 20/1981-82 önskar undertecknad ansluta nedanstående med anledning av stora utskottets behandling av revision av självstyrelselagen.

7 § 2 mom. Utskottsmajoriteten önskar inskränka möjligheten att fritt utöva yrke för självförsörjning genom att kräva hembygdsrätt för den som utövar t.ex. ett hantverk, konstnärligt arbete eller fiske. Enligt undertecknad föreligger inte några verkligt vägande skäl ur självstyrelsepolitisk synpunkt för införande av en dylik begränsning.

Beaktas bör också att denna strängering lätt kan uppfattas som stridande mot andan och meningen i den nordiska överenskommelsen om gemensam arbetsmarknad, som landstinget antagit. Rent praktiskt kommer detta förslag att påverka särskilt förutsättningarna för fisket, men också andra negativa effekter kan förväntas, t.ex. försämrad servicenivå speciellt i skärgården. Arbetsmarknaden för dem som utövar yrke för självförsörjning reglerar sig mer eller mindre automatiskt själv och därför kan det inte heller ur den synvinkeln vara motiverat att ändra på rådande praxis.

10 § 25 punkten. Motiven för att hänföra lagstiftningen rörande arbetspensionsskydd och socialförsäkring till landskapets behörighet utgår inte i något fall från behovet av att förbättra dessa förmåner för landskapets befolkning. I lagutskottets betänkande motiverar man övertagandet med förbättrad svenskspråkig service, skapandet av högt kvalificerade arbetsplatser i landskapet samt gynnsammare förutsättningar för kapitalbildningen på Åland. Lagutskottetsmajoritet har som förebild haft det färiska socialförsäkringssystemet. En jämförelse med det färiska socialförsäkringssystemet är i inget avseende till fördel för landskapets invånare. Den sociala tryggheten på Färöarna känner inte till barnbidrag, offentliga arbetslöshetsunderstöd eller ett pensionssystem grundat på APL.

På arbetstagarhåll har man reagerat starkt emot detta förslag och bl.a. påpekat att de förmåner som skapas inom lagstiftningen rörande arbetspensionsskydd och socialförsäkring är starkt beroende av arbetsmarknadsparternas överenskommelser i centrala uppgörelser och inkomstpolitiska helhetsuppgörelser. Olikheter i lagstiftningen mellan landskapet och riket i dessa angelägenheter skulle med lätthet kunna ställa åländska löntagare utanför förmåner som man överenskommit om på central nivå.

Det är enligt socialdemokraternas mening till fördel för de åländska lön-tagarna att lagstiftningen gällande arbetspensionsskydd och socialförsäkring kvarstår inom rikets behörighetsområde och därför bör hänföras till 20 §.

10 § 26 punkten. Utgångspunkten i förslaget till övertagande av en viss lagstiftningsbehörighet i fråga om alkoholhanteringen har ensidigt grundats på näringspolitiska överväganden. Det torde dock stå helt klart att alkoholhanteringen i dagens Norden regleras med hänsyn till rådande alkoholpolitiska värderingar och att den åländska befolkningen är betjänt av samma normering som gäller i riket på detta område. Den åländska turismen har väl kunnat hävda sig med gällande regleringar. Däremot är det mer än berättigat att kräva att landskapet får inflytande över de framtida beslut som eventuellt kan komma att påverka nuvarande regleringar.

10 § 27 punkten. Upprätthållande av ett välfungerande postväsende ställer sig relativt sett dyrt för ett landskap med de geografiska särförhållanden som präglar Åland. Det nuvarande systemet fyller allmänhetens krav på service varför det inte föreligger några praktiskt vägande motiv för att överta lagstiftningen för postväsendet. Den tekniska utvecklingen inom mediaväsendet kommer att under åttiotalet ge lösningar på många av de problem som man upplever i landskapet på grund av ett otillfredsställande utbud på svenskspråkiga radio- och TV-program. De lösningar som kan skönjas bygger på samarbete mellan de nordiska länderna antingen i form av svenska Tele-X eller det större projektet som allmänt kallas Nordsat. Också behovet av lokalt programutbud kommer genom den tekniska utvecklingen att inom en snar framtid kunna tillfresställas genom exempelvis kabeltelevision.

Sålunda föreligger inte några reella motiv för landskapet att överta lagstiftningsbehörigheten i fråga om post- och radioväsendet utan dessa rättsområden bör fortsättningsvis ligga på rikets behörighet under 20 §.

10 § 30 punkten. Denna punkt finns inte i PRK:s betänkande utan har tillkommit som ett förtydligande till 10 § 28 punkten på initiativ av lagutskottet. Lagstiftningen rörande konsumentsskydd är ett relativt sett nytt och expansivt rättsområde. Konsumentskyddet utvecklas hela tiden och omfattar många områden. Till konsumentskyddsverksamheten hör testning, rådgivning och forskning. Dessutom ansluter sig en särskild rättsskipning till konsumentskyddet. Med beaktande av landskapets begränsade resurser förefaller det orealistiskt att denna lagstiftningsbehörighet, till vilken hör en omfattande administration och rättsskipning, skulle kunna övertas utan att konsumenterna skulle bli lidande.

Lagstiftningsbehörigheten rörande otillbörligt förfarande vid näringsverksamhet samt främjande av ekonomisk konkurrens måste betecknas som oväsentliga med tanke på de legala möjligheter självstyrelselagen redan idag ger för att reglera konkurrensen inom det åländska näringslivet. Att det åländska näringslivet skulle vara i behov av ytterligare särskild hänsyn på detta område har inte framkommit.

Med hänvisning till det ovan sagda föreslår socialdemokraterna att 10 § 30 punkten i sin helhet hänförs till rikets lagstiftningsbehörighet.

10 § 31 punkten. I PRK:s betänkande föreslås att landskapet skulle överta lagstiftningskompetensen för utövande av yttrande-, församlings- och föreningsfriheten. Av motiveringarna får man den uppfattningen att största vikt läggs vid övertagandet av regleringen av utövandet av yttrandefriheten. I lagutskottets betänkande finns endast föreslaget att utövandet av förenings- och församlingsfriheten skulle övertas. Socialdemokraterna har hela tiden varit av den uppfattningen att grundlagsenliga rättigheter bör vara enhetligt reglerade i hela landet. När nu dessutom den mest vägande delen av detta övertagande tillbakavisas av en majoritet i lagutskottet förefaller det ännu mera motiverat att hela punkten kvarstår inom rikets kompetensområde.

11 §. Under denna paragraf ansluter jag mig till de socialdemokratiska reservationer som bilagts PRK:s betänkande.

21 § 1 mom. 20 punkten. Enligt socialdemokraternas åsikt borde paragrafens 20 punkt få följande utformning:

20) utan hinder av vad i rikslagstiftningen kan vara föreskrivet får barn- och ungdomsfilmer, vilka av offentlig granskningsmyndighet godkänts för visning i Sverige införas till och visas i landskapet. Vid behov kan landskapsstyrelsen i enskilda fall utfärda närmare föreskrifter om åldersgränser för förevisning av sådan film.

Genom detta förslag skulle man möjliggöra direktimport till Åland av filmer från Sverige, vilket är motiverat med hänsyn till att tillgången till dylika filmer kan vara bättre i Sverige. I fråga om övriga spelfilmer är tillgången minst lika stor i riket som i Sverige. I specialfall kan överenskommelse om import från Sverige träffas mellan enskilda förevisare och filmgranskningsmyndighet.

Vad gäller filmgranskningens verksamhet i övrigt torde det inte föreligga någon orsak att i landskapet tillämpa andra normer än i riket vad gäller synen på vad som kan anses osedligt, förråande eller som kan äventyra allmän ordning eller säkerhet eller som kan inverka försämrande på rikets förhållande till främmande makt. I fråga om videofilmer kan konstateras att verksamheten tillsvidare är oreglerad men att man både i riket och i Sverige diskuterar lagstiftningsåtgärder. I riket diskuteras möjligheten att införa efterhandsingripande mot olämpliga videofilmer och i Sverige har lagts fram utredningsdirektiv om eventuell förhandskontroll. Eventuella specialproblem för Ålands del i detta sammanhang är svåra att definiera men såvida sådan i framtiden uppdagas torde de kunna regleras genom överenskommelseförordning.

5 kap. Landskapets hushållning. Socialdemokraterna har under hela behandlingen av revisionen av självstyrelselagen haft en annan syn än majoriteten på behovet av och målet med att förändra nuvarande hushållningssystem. Vi anser att de ekonomiska relationerna mellan landskapet och riket kontinuerligt utvecklats i en för den åländska befolkningen och självstyrelsen gynnsam riktning. Likväl anser vi att motiv föreligger för att vidareutveckla nuvarande system. Målet bör vara att uppnå en friare budgeteringsrätt för landskapet utan att äventyra den trygghet som finns inskriven i gällande självstyrelselag 29 § 2 mom. som förpliktar staten att garantera landskapet enahanda förmåner som på motsvarande områden bereds övriga delar av riket.

I stora utskottet har på socialdemokratiskt initiativ presterats riktlinjer för hur nuvarande system, efter närmare utredning skulle kunna förbättras. Förslaget bygger på 1) landskapets budget skall läggas till grund för riksmyndigheternas beslut om det belopp som upptas i riksbudgeten som överföringar till landskapet Åland, 2) utjämningen per år sker enligt vissa huvudgrupper 3) i fall av oenighet i Ålandsdelegationen ges möjlighet till förhandlingar landstinget - Ålandsdelegationen - Finansministeriet 4) ett system med treårsutjämning som kan ge landskapet tillskott som inte skall behöva redovisas.

Dessa tankegångar har utskottsmajoriteten inte funnit värda att närmare granska. I stället har man överenskommit om en kompromiss som till sitt innersta syfte räknar med att landskapet med tiden helt skall frigöra sig från riksbudgeten. Denna ambition och den i föreliggande lagtext presenterade modellen för denna stärvans förverkligande är enligt socialdemokraterna

inte politiskt förankrad hos det åländska folket och äger inte heller enligt vår mening befolkningsmajoritetens stöd. Däremot torde en allmänt omfattad uppfattning vara den att vi bör slå vakt om den trygghet som nuvarande självstyrelselag ger samt att en revidering av hushållningssystemet är nödvändig för att självstyrelsens ekonomiska instrument skall kunna anpassas till den speciella struktur som det åländska näringslivet uppvisar.

En utveckling av nuvarande system enligt de riktlinjer socialdemokraterna skisserat upp beaktar dessa två krav på dels ekonomisk trygghet och dels ökad ekonomisk frihet. Vi föreslår därför att kapitel 5 i sin helhet förkastas och att nya utredningar om en revidering av landskapets hushållning påbörjas i enlighet med de föreslagna socialdemokratiska riktlinjerna.

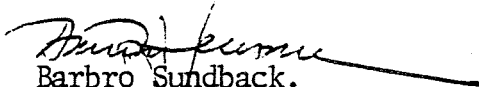
50 §. Undertecknad förenar sig med den inställning som socialdemokraterna dokumenterat i lagutskottets och PRK:s betänkande i fråga om eventuella samhällsovertaganden av olika verksamheter i framtiden.

58 §. Lagutskottet föreslår i sitt betänkande ett nytt sätt att helt eller delvis överföra lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet till landskapet genom att riksdagen ges möjlighet att så besluta i lag vilket skulle ske med landstingets samtycke. Socialdemokraterna har tagit avstånd från ett dylikt förfaringssätt och anser att initiativrätten uteslutande skall ligga på landskapet när det gäller att överföra lagstiftnings- och förvaltningsbefogenheter. Stora utskottets förslag till 58 § borde därför utgå.

I stället önskar vi införa en 58 § som till sitt innehåll stadgar att rikslagar skall gälla på Åland ifall landskapsmyndigheterna inte inom en viss begränsad tid tar ställning till huruvida rikslag skall anpassas till åländska förhållanden eller gälla som s.k. blankettlag.

Syftet med detta är att garantera den åländska befolkningen enahanda förmåner när det gäller lagstadgade rättigheter och förmåner. Den praxis som nu gäller tillämpning av självstyrelselagens 29 § 2 mom. har i första hand inriktats på enahanda ekonomiska förmåner. Däremot har man kunnat konstatera att den åländska befolkningen i många situationer varit i ett sämre läge än i riket när det gäller lagstiftningen inom sjuk- och hälsovård, utbildning, kultur och arbetslagstiftning. För att förhindra ojämlikhet i detta avseende föreslår vi att 58 § skrivs enligt ovannämnda riktlinjer.

Mariehamn den 20 januari 1983.

Barbro Sundback.